

MINNEAPOLIS 1, MINNESOTA, U.S.A.

UKRAINIAN **TRIDENT** BI-MONTHLY

Орган Української Національно-Державної Думки

Ч. 32.

diasporiana.org.ua

СІЧЕНЬ — ЛЮТИЙ

1965

Михайло Кучер

ВІД "ІНОРОДЦЯ" ДО СУВЕРЕНА

(До історії 22-го січня 1918 року)

Революція 1905 року викликала хвилю реакції у цілій царській імперії. Не оминула вона й України. Прем'єр-міністер Століпін видав циркуляр, згідно з яким українці в межах царської імперії попали під категорію "інородців". Тим наказом була заборонена всяка культурна діяльність українців, включно з "Просвітою". Наказ Століпіна був великим ударом по культурній діяльності українців.

За революції 1905 року свідомих українців було дуже мало. Українське кволе політичне життя перебувало під впливом "общерусских" політичних партій. Старші українці, які часто займали впливове становище в царській адміністрації, вважали, що народ ще не дозрів до політичної самостійності. Характер і засяг їх праці обмежувався співочими товариствами та виставами з етнографічною тематикою. Влаштовання вистави, або відкриття книгарні було неабиякою подією в тих часах, про що довго говорили. Одночасно були не тільки теоретичні, але й практичні основи поширення діяльності, бо присутність української стихії відчувалася на кожному кроці. Тільки оди- ниці передчували назріваючі події та неухильність історичного процесу і активно пробували увійти в той процес. Трудова інтелігенція, агрономи, лікарі, адвокати та вищі й нижчі урядовці перебували під переважаючим впливом російських поступових і революційних партій, тому не могли на даному етапі очолити активний виступ українських мас. Консервативні українські елементи об'єднувалися з російськими, а радикальні безекритично

вливались до російських соціалістичних, або ліберальних партій.

В загальному молоде покоління, що пережило революцію 1905 року, блукало на бездоріжжі. Все таки його вже не задовольняла тільки культурницька праця. На такому тлі стихійно повставали гуртки молоді, що самотужки шукали розв'язання трудних питань ідеологічного та політичного характеру. Тому, що старше покоління не давало відповіді на трудні питання, або казало чекати, українська молодь попала під вплив російської революційної романтики. Це було небажане тому, що загрожувало знищеннюм української історичної традиції. Однаке молодь не багато застосовувалася над питанням чи український народ дозрів до політичної самостійності. Вона хотіла діяти й таке дозрівання спричинити.

До російського марксизму в українській молоді було в більшості негативне ставлення. Той рух запевняв, що визволення народів Росії має відбутися у всеросійському маштабі, а український рух тільки частина всеросійського.

Незадоволення української молоді відчувається все сильніше. Вона не задовольнялася тільки культурною працею. Характер української культурної праці тої доби виключав усюку революційність. Це було задивлення у минувшину, її ідеалізація без усіх конкретних висновків для сучасності.

Навіть активні українці тієї граничної доби, на межі двох століть XIX і XX, були тільки додатком до російських партій. Їх належність до російських партій накладала на них

певні зобов'язання, які треба було виконувати. Таким чином москалі, разом із певними колами старших українців, робили останні спроби затримати молоде українське покоління в духовому рабстві російського комплексу думання. Але молодий українець вже не хотів обмежити своєї української симпатії та почування тільки до співання українських пісень та вишиваної сорочки. Треба було шукати переходової формулі, себто зобов'язуючої на щодені програми, або переходу від необов'язуючої романтики до політичного реалізму.

Вже від 1912 року український революційний рух ставав масовим. Ця масовість відчувається на кожному кроці, але їй бракувало організованості. Масовість українського політичного руху проявлялась в тому, що певна кількість вчителів, агрономів та кооператорів відходили від етнографізму і шукали нових революційних форм виявлення свого українства. Відтівідну освідомлюючу роль відігравали студентські громади і товариства "Прорівіта". У Києві повстають студентські конспіративні товариства, твориться організація українських соціал-демократів, що походила від РУП, а в 1906 році утворено першу групу українських соціал-революціонерів.

Окреме місце утворенні українського революційного руху займала "Українська Хата", яка критикувала позиції старих з їх сентименталізмом та етнографізмом. Той орган проголосив боротьбу з українським провінціалізмом, що був тільки додатком до російського провінціалізму з його російською культурою.

Старше українське громадянство мало тоді впливову організацію ТУП, з'їди якої відбувалися два рази на рік. Це був ніби "сенат" українського громадянства.

Границя доба на межі двох століть вимагала синтези досвіду старших із революційними настроїми молоді. Ця синтеза була наказом часу, але її не можна було зробити, тому революція 1917 року застала Україну неприготованою до того історичного завдання, яке поставила перед нею революція. Молодечний запал, жертьвність та відданість ідеї політичної незалежності народу не могли заступити політичного досвіду. Крім того, всі російські політичні партії в Україні зазіхали на політичний монополь, і поборювати їх було досить трудно.

Російські соціал-демократи відкидали ідею автономії України і вимагали боротьби у все-російському маштабі. У 1912 році до українських обставин почали пристосовуватися російські соціал-революціонери. Вони приймали ідею автономії України, але з деякими застереженнями. Російські конституційні де-

мократи стояли на ґрунті легальних засобів боротьби. Вони не відкидали ідеї автономії України, але в країному випадку обмежували її до другорядних культурних справ.

Більша частина українців напередодні нашої боротьби за самостійність та її проголошення застигли в етнографічному примітивізмі і оберталися в російській культурній сфері. Вони часто займали важливі становища в російському бюрократичному апараті. Тому було питання немалої важливості — як до них відноситися. Їх було забагато для цілковитої ігнорування. На цю проблему з різних причин не було звернено належної уваги. Щоправда, за революції вони (себто етнографічні українці) увійшли у наш державний апарат, однаке з думкою при першій нагоді покинути чуже ім'я політичне українство, коли на обрії появляється можливості нової неділімої імперії в якійсь іншій формі як царська. До революції цю проблему трактували у нас досить поверхнево та оптимістично. Досить було якомусь етнографічному українцеві прийти на українську культурну імпрезу, як його зразу без усіх підстав заражували до свідомих українців. Справді ж ті люди розглядали українську чи, як вони тоді казали, малоруську культуру як провінційну відміну російської.

Єдиним носієм української національної ідеї залишився селянин. Але був він пасивний та консервативний по своїй натурі. Зрештою сила українського народу полягає в його консерватизмі. На основі пасивності українського селянства повстала в XIX ст. українофільська течія так званого культурництва на основі етнографії. І те культурництво не було в стані переключитися на активний визвольний рух і активну політичну боротьбу. Однаке динаміка ХХ століття вимагала поширення соціальної бази українства і українського визвольного руху. Це могло статися тільки тоді, коли до українського визвольного руху прилучиться українське робітництво та міщанство. Коли соціальна база українського визвольного руху не буде поширена, надій на перемогу незвичайно мало.

Відзначення сотих роковин з дня народження Тараса Шевченка і стотисячна демонстрація в Києві викликала величезне враження не тільки на українців, але й на російську адміністрацію. Варто відмітити, що російські соціал-демократи та соціал-революціонери відмовилися взяти участь в демонстрації. Однаке демонстрації відбулися, — і вона мала величезне мобілізуюче значення. Українська демонстрація у Києві 24 і 25 лютого це вже не була солідарність етнографічна ідлія. Після Києва українські демонстрації покотилися хви-

лею о всіх більших містах України. Під час таких демонстрацій витворився спільний фронт поневолених Москвою народів. Ці демонстрації налякали не тільки російський уряд, але й російську демократію. Та російські кола не завдали собі труду зрозуміти того, що сталося в Україні. Уряд відчував майбутні події, але відповідав на них тільки масовими арештами українців.

Далі слід відмітити такі етапи зросту революційного українства, як згіст організації українських соціал-революціонерів, в якій на самому початку проявилися будучі боротьби.

З вибухом війни становище в Україні кардинально змінилося. Всі легальні організації були заборонені, тому українське політичне життя зосередилося в підпіллі.

1915 року майже всі повітові земства на Полтавщині винесли постанови про запровадження української мови у початковому шкільництві. На арену виходить як могутній організаційний чинник українська кооперація, яка була немоз додавнінням до діяльності ТУП-у. Українська кооперація власне виконувала зв'язок з масами. Але українська революція була в поході. Становище наше утруднював той факт, що російський уряд відштовхнув на етнографічні задвірки всі активні сили українського народу, унеможливив їм взяти участь у практичному житті і таким чином набути досвіду. Революція 1917 року стала українців неприготованими. Вона стала захутко. Український рух щоправда став масовим, але за короткий час між 1912 і 1917 роком ми незмогли виховати практичних політичних діячів, тоді як за москалями була велика традиція політичних змагань, що її пройшли цілі покоління. Щоправда, українські визвольні змагання датуються від традиції Кирило-методієвського братства, але вже в другій половині XIX століття ми втратили тягливість українського революційного розвитку. Інколи прогалину століття треба було заповнювати протягом місяців, тижнів або й навіть днів.

Український пролетаріят опинився під впливом російських соціалістів, тому пізніше він легко став знаряддям в руках московських большевиків. Українські ес-ери також занедбали справу українського пролетаріату і всю увагу звернули на село, де осягли значних успіхів. Таким чином соціальна незакінченість української революції стала на перешкоді до створення мідних підвалин української державності.

Так прийшов революційний зрыв 1917-20 років. Кульмінаційним пунктом українських

визвольних змагань на весні 1917 року було скликання у Києві Українського Національного Конгресу. Метою Конгресу було створити верховний орган українського народу. Головою Української Центральної Ради став Михайло Грушевський. Таким чином вже два місяці після упадку імперії Романових український народ на весь світ проголосив, що хоче бути вільним та незалежним. Завдання Центральної Ради було створення уряду. Також відбувся Всеукраїнський Селянський З'їзд, З'їзд Українського Робітництва та Перший Всеукраїнський З'їзд вояків.

Першим етапом була автономія України, яку пізніше так несвісно критикували і критикують плиткі журналісти. В момент революції російські вlivи в Україні — політичні та ідеологічні — були дуже сильні. Тому треба було поділити українську визвольну акцію на кілька етапів. Першим етапом була організація народних мас та їх мобілізація під тими гаслами, які відповідали їхній свідомості. Другим етапом була нейтралізація російських політичних впливів. І третім етапом — утворення української державності революційним шляхом.

Проти ідеї української політичної незалежності на території України виступали російські і польські землевласники, бюрократія, бувші старшини російської армії, торговельна і промислова буржуазія та російський, або зруїсифікований пролетаріят. Українська інтелігенція була сильна духом, але слаба політичним досвідом. По нашому боці був такий нематеріальний чинник, як неміцна історична традиція.

Творення українських військових формacій натралляло на величезні труднощі. Маса українців-вояків в російській армії зрозуміла революцію як кінець війни і поворот додому. На військових з'їздах, що відбувалися в атмосфері нервового піднесення, багато говорилося про трьох мільйонову масу українського вояцтва в рядах російської армії. Однаке ця маса майже без винятку розтопилася в морі деморалізації та демобілізації.

В особі Симона Петлюри Україна отримала людину, хоч за освітою цивільну, яка не тільки зрозуміла значення збройної сили, але та-ку силу створила.

Перший Універсал говорив про автономію України. Територія наша мала обійтися етнографічні та історичні землі, з поширенням на культурні, освітні та економічні справи. Перший Універсал створив уряд України і проголосив автономію. Автором другого тексту Першого Універсалу був Винниченко.

З ріжких причин Другий Універсал підпо-

рядкував хоч би тільки формально українське життя російському центральному урядові. Проголошення Другого Уверсалу спричинило урядову кризу в Петрограді. Новий уряд Керенського відкинув проект Центральної Ради і видав тимчасову інструкцію, якою компетенції Генерального Секретаріату поширювались тільки на територію п'яти губерній — Київську, Волинську, Подільську, Полтавську та Чернігівську.

Вже тоді почала зарисовуватися страшна тінь нової червоної імперії. Проти молодого українського незалежницького руху об'єдналися так звана російська демократія, керована урядом Керенського, монархічні реакційні сили (Корнілов, Денікін і ін.) та рос. большевики.

Третій Універсал Української Центральної Ради був дуже важливим політичним документом. Він проголосив Україну Народною Республікою, яка щоправда затримувала федераційний зв'язок з Росією. Точно визначено територію України, сформульовано вимоги щодо прилуччення Холмщини, частини Курщини і Вороніжчини до України. Натомість нічого не було згадано про Галичину, Буковину і Закарпаття. Не порушено басарабського питання. Однаке Київ вже став великим політичним центром, на який з надією дивились неволені Москвою народи.

У грудні 1917 року Україну визнали Англія, Франція та Італія де-факто, і де-юре — Австро-Угорщина, Німеччина, Туреччина та Болгарія. Таким був наш шлях до IV Універсалу.

"Яка краса відродження країни" — писав Олеєс. Інший український поет назавв здобуття самостійності і соборності "солодким чудом". І справді, наша визвольна боротьба і війна 1917-20 років та проголошення самостійності і соборності було чудо. Бож за переписом 1897 року, себто якіхось 20 років до революції, в Україні було тільки 21% письменників. Та й перед революцією в Києві була одна-дві українські книгарні.

І все таки, а власне може тому, проголошення самостійності і соборності можна вважати чудом. Однаке його "солодкість" має для нас і гіркий присмак полину. Викликає ту гіркоту не тільки жаль за втраченим, але й те, що найсвітлішу подію нашої історії, найбільш натуральну та зрозумілу, ми вже десятиліття мусимо боронити від нападів чужих, а часом то й своїх. Ми боронили і будемо боронити. Коли на наших очах кожних кілька місяців виникають нові самостійні держави в Африці, народи яких перебувать на рівні племен, та тих "держав" з ентузіазмом приймають у члени Об'єднаних Націй, і ніхто іх права на самостійність не заперечує, то нам того права, що

виборов собі український народ збройно, без стівчуття та допомоги інших, і досі заперечує так званий волелюбний західний світ. Параడокальність нашої доби полягає у глибокій кризі західної людини. Захід приняв процес розпаду імперій та деколонізацію як природний, але тільки для західного світу. Процес деколонізації припиняється на кордоні советських європейських сателітних країн і зовсім не зобов'язує ССРР. Величезна література існує на тему так званої ленінської національної політики. Написано про неї так багато праць, що вони врешті затемнили суть справи. А ленінську національну політику можна охопити кількома реченнями. Відомий є так званий Поронінський проект, який став дійсністю ленінської большевицької національної політики з 1913 року: "Право кожної нації на самовизначення та утворення власної держави НЕ СОВПАДАЄ З ДОЦІЛЬНІСТЮ ТАКОГО КРОКУ. МОСКОВСЬКА БОЛЬШЕВИЦЬКА ПАРТІЯ МАЄ РІШАТИ В КОЖНОМУ ОКРЕМОМУ ВИПАДКУ ЧИ ВІДДІЛЕННЯ ДАНОГО НАРОДУ ВІД РОСІЇ СОВПАДАЄ З ІНТЕРЕСАМИ ПРОЛЕТАРІЯТУ". Тут, очевидно, розуміється московський пролетаріят. Ясніше не скажеш!

За добу співіснування під такою "теорією" і практикою Леніна та КПСС підписався без дискусії так званий вільний світ. Сталося так тому, що ми переживаємо глибову моральну кризу західної людини і західної цивілізації. Західну християнську цивілізацію починає заливати нехристиянська цивілізація зі сходу, яку репрезентує ССРР. Починає панувати та зобов'язувати так звана кайнова етика, яка каже: — Я не сторож братові моїому. — Тому доля України буде залежати від долі християнської цивілізації, і ми віримо, що вона переможе, хоч зараз знаходиться у відступі. А з нею переможе і наша ідея Четвертого Універсалу.

Зерна пшениці, що пролежали тисячеліття в єгипетських пірамідах, кинені у вогку землю, не тільки зійшли, але й дали живо. Так само ідея Четвертого Універсалу, хоч і поховані під безплідним піском діялективного матеріалізму, затримають свою творчу силу і зайдуть при новій історичній нагоді.

У 47 річницю лицарської смерті старшин і юнаків І Юнацької Школи ім. гет. Богдана Хмельницького та вояків Студентської сотні 29 січня 1918 р. під Крутами схиляємо свої голови ми — іхні бойові побратими та увесь український народ. Могилам їх на крутянському полі, освяченому їхньою кров'ю уперше після Полтави, віддаємо лицарський салют.

О. Животко

МІСТЕРІЯ ВІДРОДЖЕНОЇ НАЦІЇ

(доповідь виголошена на вечорі, присвяченім 22-му січня Спілкою Українських Журналістів в ЛМК в Нью Йорку)

Проголошення самостійності України 22 січня 1918 р. було потрясаючим чином для мільйонів українців, які жили під ріжними окупаціями, а особливо для тих, які животіли в тіні крил двоголового орла, існували в півтемряві, призначений для поневолених, від яких вимагалося тільки сповнення обов'язків супроти пануючих, але яким нічого не давалося в заміну.

І ось стається диво; раби проголошують себе вільними, вимагають місця під сонцем, хотять бути самі панами на своїй землі.

Факт являється обурюючим, надприродним для окупантів всіх мастей — від закоренілих, чорних реакціонерів до червоних крайніх лівих. Тепер, коли сонце свободи засвітило для всіх, коли революція відкриває двері раю, — ті упосліджені, улокорені вчораши раби хотять щось для себе, окремо, починають говорити про автономію.

Здавалось би, такі вимоги тепер по революції зовсім на місці. Здавалось би! Але тимчасовому урядові всієї Росії вони не здавались нічим іншим, як безглаздими вимогами бунтарів, які межують зі зрадою. Це — посягання на єдину неділімую, на те святес-святих для всіх — від чорних, білих і до червоних. Думка про якебудь відмежовання доводила до сказу всіх. Тимчасовий уряд, здібний дати собі ради, опиняється перед рядом проблем, до яких зовсім непідготований. Він не може і не хоче зрозуміти закономірності процесу розпаду імперії, і не знає, яку тактику прийняти з народами, які повстають для забезпечення своїх елементарних прав, не хоче дати мінімум для того, щоб зберегти максимум; зберегти спокій необхідний для поборення небезпечної сили, яка з малих клітин зростає, пучняє, яка змете і той уряд, і всі підстави порядку, законності, знищить підряд зтрухнявіле і здорове, яка приведе до анархії і кровопролиття...

Звідки це все взялося? Малороси — давно підкорені, позбавлені обличчя, замірені, примирені, навіть горді своєю принадлежністю до величенної імперії, ралтом заворушились!...

Був час, коли московська інтелігенція респектувала українську народну націю козацької героїки, яка боролася за свободу, за віру православну тоді, коли московські селяни були примітивними, темні і не могли ще мріяти про якісь вищі категорії, а дивились тільки в землю. Були часи, коли той народ козаців

самі московити вважали за вищим від свого народу. Алі ті часи минули, здавалось вже давно. Політика царської Росії довела український народ до зрівнання в безправії з московським, понизила його культурний рівень, зробила з нього робочу масу, перетягнувши зручними маневрами більшість провідної його верстви на розбудову імперії. Все здавалось утвердженім на віки. Що з того, що село говорило по-українски, коли воно в масі стало неграмотним і тією мовою не могло порозумітись в урядових місцях! І що та тонісенька верства трудової інтелігенції — учителі, залізничники, ремісники! — Їх так мало... І їх було мало, все ж таки не так мало, як думали в Москві. Їх було в дійсності багато більше, і вони не були зовсім такими, як то здавалось Москві — тільки любителями народних пісень, побутових, примітивних вистав і смачних страв.

Ігнорантність і була причиною розгубленості тимчасового уряду. Однак, не розуміючи що то дістється, той уряд судорожно тримався за старе гасло єдності імперії, не приймав простягнутої руки як від рівного, не відповідав, і тому через нездібність мобілізувати здорові сили завалився, давши місце злочинним силам, які вибуяли в підземелях конспірації. Уряд все відкладав до Установчих Зборів, певний в тім, що вони випадуть так, як йому треба, що конституція вийде проформа і для всіх одна, — хібащо з мікроскопічною поправкою для поневолених народів — милостинею народної школи у місцевих мовах. Міста тоді були запевнені для централізму: заселені упертими реакціонерами та іраціонально русофільствуючим жидівством, де українське населення було витиснене на окраїни і жило під загальною маркою непозбавленою призирливого звучання — міщене.

Отже — як пояснити те, що діялось на Україні для того, щоб мати моральне право здavitи? Пояснення не треба було довго шукати: — „германська інтрига”! Прекрасне, заспокоююче совість твердження. Його пустили в світ, воно легко прийнялося, виявило величезну життєздатність і покутує ще й досі. В те охоче вірили ті, що звикли з України тільки тягнути, а в духові процеси там не мали взгляду, не цікавились ними. Вони не знали, що дістється в народній душі. Вони — ті покоління — приняли Україну вже цілком

освоєною, а підготовчі до відродження процеси в Україні цілком уникли уваги окупантів.

Вони — ті процеси — йшли поступово, поволі, але певно, і тому, коли прийшов слушний час, найшлись речники народної ідеї, з'явилися як привиди для окупантів, як ненависні примари.

Вони були часто занадто молоді, запаляні, ідеалісти, часто романтики, але із здоровим нескорупційним розумом, з певністю правоти того, за що вони повстають.

Прийняти на себе обов'язки речників народу у таких несамовитих обставинах, де на всіх кордонах причалась небезпека, а в середині сичать чужородні елементи, треба було великої відваги і певності в собі та у своїй ідеї. Ті люди були продуктом отого повільного підготовчого процесу, бо їх ріст і розвиток йшов відповідно до того загального процесу. Одразу повільно, непомітно, з тим, щоб у слушну годину раптом вибути на повний зрист. Треба було тільки відчинити вікно в темницю, впустити сонце і сталося чудо — з неофірмленої маси стала нація.

І в житті інших народів були моменти, коли раптом, начеб то зовсім несподівано, вибухали скриті сили і у відокремлених групах тих народів будилася свідомість єдності, як прояв могутнього інстинкту збереження життя. Тоді всі спонтанно бралися за зброю боронити ту єдність, і треба бути наївними чи безчесними, щоб не зрозуміти того вияву і заперечити природність його.

Були свого часу Нормандія, Бургундія та Лль де Франс, і ось аж в початках XV-го століття вже перед наближенням кінця столітньої війни, виникло, так зване "чудо Франції". В здійсненні того чуда яскравим моментом була поява Жанни де Арк; це була та переломова психологічно межа. Після того, процес пішов прискорено: Франція звільнилась від претенсій Англії і увійшла в історію вже оновленою. Було подібне в Італії, було в Єспанії. І всем ім було легше відновитись як Україні, скріпитись, зіллятись у національну єдність. Для Франції — тому, що Англія була за каналом, і вона мала природні граници; так само мала Італія природні граници з Францією — гори, які було дуже тяжко перейти, а перейшовши страшно відступати назад. В Єспанії великою силою була релігія — християнство і мусульманство, що не могли найти приємлення і, прийнявши арабізацію, культурно і релігійно Єспанія збереглася та могла черпати силу з тих духовних джерел. Мала велике значення мовна ріжниця в Єспанії, а у Франції мовна неподібність скріплювала відпорність до денационалізації.

На Надніпрянській Україні спільність релігії і мовна подібність використовувалась окупантами в цілях обрусиція. На Україну насилали московських священиків і всяких урядовців — свої ж яничари також прислужувались. А проте більшість нижчого духовенства, учительства, урядництва була свого українського роду. Духовенство було родовите. Це кастовне духовенство, з віку предків живучи серед української стихії, було народне, зберігало душу, передавало нащадкам, а ті переносили все те до школи. Духовні школи духовні семінарії священиків, учительські семінарії, сільсько-гospодарські школи — це були стінки українського духа. Там учились діти селян і міщан. Молодь тих шкіл йшла часто вище: одні до Духовних Академій, інші до Педагогічних Інститутів, а багато з тих, які не чули покликання до духовного звання, старались пробратись до гімназій, університетів і несли туди з собою дух українства. Із тих шкіл і вишли ті, які підняли Червону Калину.

З початком революції настав останній період зросту — нагальний, посиленій, коли події і процеси, як в інших історичних обставинах проходять цілими періодами років, відбуваються і довершувалися дослівно дніми.

Проголошення Універсалів відбувалось захоплюючими дух темпами. Крутилась голова як від шаленого бігу. Наблизалось неимовірне, що зовсім недавно немислиме. Що б таке могло статись? — Мати свою владу, право рішати свої пекучі дзвін назрілі питання. Одно з самих наболілих — це питання земельне.

Ждали, терпіли сотні літ, а ось тепер вже стало неможливо ждати — треба рішати. Бувають такі моменти в історії, коли не можна відкладати ані на хвилину. Так сталось тепер. Але Москва дивилася хазяйським оком на нашу землю, і всякі спроби взяти справу у свої руки зустрічались там з ворожим запереченням, нерозумінням і відтяганням, мов, до Установчих Зборів.

Автономію, таку наявіть скромну вимогу ледве задовольнялося Петроградом. 1917 року першого квітня Центральна Рада закликає до маніфестації для підкріплення вимог автономії, а на 19 квітня сходиться Всеукраїнський Національний Конгрес і на ньому говориться сміливіше, — підносяться більш дозріла думка про федерацію. 21 червня видається I-й Універсал, яким Центральна Рада визнається верховною владою України і що є управліненою вести переговори з Тимчасовим урядом, як рівноправний член федерації. 21 червня організовано Генеральний Секретаріят із Винниченком на чолі, — однак ще з лояльним при-

знанням права Москві на керування загальними військовими справами і відкладенням засадничих справ до Установчих Зборів. Ці домовленості стверджуються другим Універсалом, датованим 16 липня. 29 липня оголошується Конституція України — цей винятковий своєю ідеальністю документ. Конституція та занадто добра для того, щоб вживати її у тій злій, воїнчій добі.

А в Петрограді тим часом, після катастрофальної останньої офензиви, підімають голову небезпечні сили, та лиха меншість, яка не спиняється вжити якібудь обманні гасла, щоб тільки перемогти, — большевики під проводом цинічного, озлобленого Леніна.

Здається, самий відповідний час відділиться тим, які того прагнуть — тоож проголошено право на „самоопреділення вплоть до отделення”, а маленьке обумовлення того права ще не з'ясовано, себто „обумовлення” — коли це відділення доцільне. Отже — доведи, що доцільне! А довести це Москві не можна було, неможна — і досі.

ІІІ Універсал — це відмежовання від центральної адміністрації у новій державній формі під назвою — Українська Народня Республіка. Ця форма на ту добу була сама відповідна: в дусі революції, гасел про свободу, рівність і народне представництво; ця назва спливала в одно з духом Конституції. Кожний, кому довелося читати той Універсал, читав його з глибоким зворушенням, з трепетанням душі як перед справжнім чудом.

Київський Совет, очолений високочками з пітми невідомості, чужинцями, скликає протестаційне віче, а воно обертається у патріотичну маніфестацію на користь УНР з резолюцією про право народів на самовизначення.

12 січня 1918 року Україна висилає своїх делегатів на мирні переговори до Берестя і там, не зважаючи на зусилля Троцького за перечити право українських делегатів на рішаючий голос, вони все ж таки підписують мирний договір і 7 лютого Центральні держави визнають Українську Народну Республіку.

У міжчасі відбувається коронація подія, — це завершення горячкового творчого процесу проголошення ІІІ Універсалу 22 січня: — "Від інні Українська Народня Республіка стає Незалежною, Суверенною Державою Українського Народу".

Чудо довершилось. Привітав його скрігот зубів сусідів і чужородних елементів внутрі молодої держави. Навіть ті, яких Конституція підносила з упосліджені мешканці на ступень рівноправних громадян, пригучились до того зубовного скріготу... Діячі доби були романтиками, ідеалістами, вони вірили в революцію,

в те, що можна договоритись з її діячами в центрі, вірили в гасла. Але побачили незабаром, що гасла фальшиві і дійшли до переконання про відмежовання, але все ж таки залишились з вірою в людину для того, щоб побачити, як за добро воздається злом. Приходило розчарування. Усередині кипіли і точіли отруту злобні пігмеї, що не здібні були зрозуміти величі подій, а світ дивився і не думав подати допомогу у нерівній боротьбі права з безправ'ям. Дивився широко розплющеними очима повними цікавості, а все ж таки сліпим поглядом без найменшого розуміння, що в тім, що робиться, є небезпека для всіх: для спостерігачів, — що громадяться орди, які раніше чи пізніше прорвуть граници, що раніш чи пізніше прийде черга і на вільний світ, що його цивілізація і само існування як таке основно загрожено. Прийде бо черга і на них, і воно йде поступово, але певно, по-слідовно. Сумна сatisfакція з негативних досвідів, але все ж сatisfакція... Українці нині розсяяні дослідно по цілому світі наслідком недбалості спостерігачів; вигнані з батьківщини, яка з тієї двоголового орла погана уще страшнішу тінь червоного прапору, пам'ятують день 22 січня. Легендарний день, день, від якого треба виходити у своїй дальшій боротьбі за право на місце під сонцем для українського народу нарівні з іншими народами.

Це було! Було це — в огні і крові революції положено було основний камінь, якого не вивернути жадними силами. На ньому будеться від тоді все; і пошо шукати нових основ, вигадувати їх коли вони вже є навіки нерушимі!! Будова на них може мінятися свої форми відповідно до доби, але основи все будуть, мають бути ті самі. Проголошення Української Державності за всіма правилами міжнародного права, в дусі тодішньої народної думки і поняття, основаних на історичних традиціях, з волі народу, ніким не дарованої, ніким не накинутої, ніким не протегованої, є найкращим, автентичним документом для представлення його на міжнароднім форумі.

Від 22 січня починається в домаганнях незалежності України в новітній добі нова ера. Пітання України стоїть на порядку денним. Його відсувають, відкладають, засовують під сукно політичних столів, але воно є.

Були такі, і ще існують, які судили творців, саму ідею, але вони мусили би розуміти, що це був початок, без якого не було би нічого, і той початок був власне таким — і не міг бути в свій час інакшим. І не будь його, не було би навіть той фікції української держави, яку називають УССР. Її створили, і ось вже роками все роблять, щоб уневажнити, посту-

пово працюють над нівелляцією українства, над виробленням переконання про необхідність злиття в однім слав'янським морі, тобто російським. Але треба вірити, що цього зробити підступникам не пощастиТЬ. Пройдуть ще роки і новітня імперія буде переходити не-

минучі процеси трансформації, а тоді з окремих її частин, що були штучно з'єднані, виростуть нові державні формaciї, де ядро кожного народу збережеться здорове, а згубні чужородні клітини відомрутъ.

Такі дні, як 22 січня, не проходять марно.

Свген Пастернак

СТАНОВИЩЕ УРЯДУ США ДО СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРОБЛЕМ

(Історичний огляд)

Англомовний світ, а зокрема керманичі за-
кордонної політики того світу, ніколи не грі-
шили надто великим знанням і розумінням
східно-європейських проблем. Гюз Сетон-
Вотсон, професор історії східної Європи Лон-
донського Університету, автор книжки п. з.:
"Східна Європа піоміж війнами 1918-1941" ¹⁾,
в передмові до своєї праці пише:

"Поміж Німеччиною і Росією оживе сто мільйонів людей. Тільки кількасот миль віддає їх від берегів Британії, сднак англійський народ, який знає дуже добре про існування Зулусів, Малайців, Маорів і Африканів — про проблеми східно-європейських народів не знає нічого.

Вони мають імена, що їх важко вимовляти: живуть на рівнинах і в лісах іншого світу. Коли Чемберлен говорив про Чехословаків, як "про народ, про який ми не знаємо нічого", він говорив правду і висловлювався за увесь англійський народ. Правдою є, що дві останні світові війни розпочалися на Сході Європи і обі ці війни були окуповані великою жертвою крові англійців... Було б одинак нерозумним припускати, що східно-європейські проблеми були причиною світових воєн, хоч Східна Європа, як побоєвище світових імперіалізмів, відіграла велику роль в історії цих воєн."

Так говорить англієць про англійський народ і про своїх політиків. Американці завжди стояли і тепер стоять під великим впливом Англії в загальному підході до світових проблем. Тому й не дивно, що американська преса подає куди докладніші інформації про Конго і всі інші держави і державки Африки та Азії, бо американський уряд безпосередньо зазнажкований у боротьбі за незалежність африканських і азійських народів. В той же час державні мужі ще й досі вважають поневолені Москвою багатомільйонові народи..."традиційною і невід'ємною частиною Росії..."
Загалом говорячи, становище уряду США протягом цього століття було більш реакційним і негативним до проблеми поневолених Москвою народів, аніж становище британського уряду.

Перший виступ американського уряду в східно-європейських проблемах в новітній історії датується від 8 січня 1918 року. Були це відомі 14 точок президента Вудро Вільсона. Це важливе проголошення американської політики було вимушене фактом започаткування мирових переговорів у Бересті (перше пленарне засідання Берестейських переговорів відбулося 22 грудня 1917 року). Німеччина та разом з нею і інші осередні держави виступили під час цих переговорів в характері оборонців поневолених Москвою народів.

Ідеї визволення народів Російської імперії більшевики протиставили гасло "миру без annexії і контрибуції", себто, іншими словами, боронили "статус кво" Російської імперії зперед 1914 року. Держави Антанти, з огляду на поставу Німеччини в цих переговорах, не могли залишитися позаду в ідеях, за які нібито провадилася перша світова війна. Тому 14 точок президента Вільсона, хоч накреслювали до певної міри цілістю американської за-
кордонної політики, в головному стосувалися східно-європейських проблем. Зокрема, в точці 6 президент Вільсон висунув такі постулати:

т. VI.: Евакуація з усіх окупованих територій Росії і таку розв'язку питань, що торкаються Росії, що запевнили б якнайкращу і вільну співпрацю усіх націй світу всячні для неї (Росії) можливості вільної діяльності в справі її політичного ладу і національної політики та запевнення її широї зустрічі в сім'ї вільних народів, після встановлення ладу за її власною волею, і більше того, із запевненням її помочі усіхого роду, якщо вона такої помочі потребуватиме і бажатиме сама. Трактування Росії, що буде запевнене її братнimi народами (світу), буде твердою пробою її доброї волі, зрозумінням її потреб і виріженням її інтересів від інтересів інших народів та їх повного зрозуміння і несамолюбної симпатії.

т. X.: Народи Австро-Угорщини, що їх місце в сім'ї вільних народів повинно бути забезпеченим, мають дістати запевнення як найширшої автономії.

т. XI.: Турецька частина теперішньої Оттоман-

ської імперії повинна дістати запевнення суверенності, але інші національності, що є тепер під пануванням турків, мають дістати запевнення в безпеці життя та абсолютний і необмежений можливості автономного розвитку, а Дарданели повинні залишитися відкритими, як вільний проїзд для торговельних кораблів усіх націй, і це має бути запевнене міжнародним договором.

т. XIII.: Має постати незалежна Польська Держава, що буде охоплювати території, несумнівно замешкані польським народом і йі має бути запевнений свободний доступ до моря, а й політична і економічна незалежність має бути загарантована міжнародним договором".²⁾

Як бачимо, зміст цих чотирьох із чотирнадцяти точок, з яких ми вибрали найбільш маркантні, далеко не заслуговує на називу "декларації самовизначення народів", як цей документ був розреклямований свого часу. Тим не менше, президент Вільсон підходив до політичних справ із моральним мірилом, незнаним у теперішній зматеріалізований політиці. Коли в квітні 1920 року польський сойм у Варшаві під впливом Романа Дмовського, провідника польської правиці, схвалив закон, на підставі якого всі землі, що колись належали до Королівства польського після Люблінської Унії, мали увійти негайно в склад Річипосполітої, це викликало дуже неприхильний відгук закордоном. Президент Вільсон покликав до себе І. Падеревського, свого особистого приятеля і першого міністра закордонних справ відродженої Польщі, і досить у прикрай словах сказав йому, що американські вояки не для того вмирали на побоєвих Европи, щоби Польща могла реалізувати свої імперіалістичні затії. Падеревський мусів негайно вийти до Варшави і переконати сойм схвалити інший закон 23 травня 1920 року про право самовизначення усіх народів колишнього Великого Князівства Литовського з тим однак застереженням, що території, які мали більшість польського населення, мають негайно увійти до складу Річипосполітої.³⁾ Засади цього закону, так як і інші міжнародні зобов'язання Польщі в справі західно-українських і білоруських земель, як знаємо, ніколи не були переведені в життя.

Цілком інакше трактував справу народів Сходу Європи президент Рузвелт в часі другої світової війни. Українське питання було потрактовано американським урядом в цьому часі "ret non est". 8 жовтня 1944 року відбувся в Нью Йорку великий конгрес американської Польонії. На цьому конгресі промовляв тодішній губернатор Нью Йорку, Дюї. Його обіцянки полякам не обмежувалися до підтримки їх національних змагань до незалеж-

ності, але він торкнувся і територіальних питань і заявив, що Американський народ уважає справедливим жадання великих польських патріотів, як Падеревський і ін. Тодішні американські політичні коментатори вияснили цю заяву, як ствердження, що територія Польщі мусить бути посунена до її стірах кордонів, далеко на схід, поза лінію Карпата.

11 жовтня того ж року президент Рузвелт прийняв делегацію польського конгресу, очолену Чарльзом Розмареком. Ця делегація, твердячи, що вонаreprезентує шість мільйонів американців польського походження, з притиском просила Рузвелта підтримати польські домагання щодо кордонів 1939 року. В цьому американські поляки показалися більшими націоналістами, аніж їх тодішній уряд в екзилі, який в той час вже зasadничо погодився щодо кордонів, встановлених в часі війни. Делегати американської Польонії категорично відкидали думку про ревізію кордонів та в той самий час не вагалися вимагати для Польщі Східної Пруссії і Горішнього Шлезька від німців, Вільна від литовців і Тешіна від чехів.

Президент Рузвелт запевнив поляків, що Польща має бути відбудована як сильна і незалежна держава, але він був дуже обережним щодо територіальних питань. Делегація вимагала від президента зробити в цій справі публічну заяву, однак такої заяви ніколи не було опубліковано. Джемс Шотвел, автор книжки "Польща і Росія"⁴⁾, передаючи подробиці цієї візити у Рузвелта, зауважує: "У зв'язку з цим треба підкреслити, що немає ніякого сліду про те, щоби подібна делегація була у президента Рузвелта також від Українців, або Білорусів, яка заявила би американському урядові свою точку погляду і боронила би свої справи, хоч на територіях, що входили в гру, у великій кількості мешкали їх земляки". (підкреслені мое, Є. П.)⁵⁾

Польський уряд в екзилі в цьому часі робив розлучливі зусилля, щоби прихилити американський уряд для польської справи. Тодішній міністер закордонних справ Міколайчик, особисто інтервенював в уряді, щоби одержати підтримку для польських домагань. 22 листопада 1944 року амбасадор Гаріман доручив Міколайчикові строго довірочний документ про становище президента Рузвелта до східно-європейських проблем. Повний текст цього документу, нещодавно опублікованого, з уваги на його важливість, передаємо тут в цілості:

"Маючи на увазі проблеми, що Ви стоїте перед ними у своїх змаганнях урегулювати польсько-

советські відносини, а спеціально питання, зформульовані у Вашому листі від 26 жовтня 1944 року, я доручив амбасадорові Гаріманові, який доручить Вам цього листа, додатково обговорити з Вами порушенні питання.

Хоч я волів би відложити ці справи до часу загального полагодження всіх справ по закінченню війни в Європі, тим не менше, доцільночи Ваше бажання отримати негайно деякі вказівки щодо становища уряду США, я подаю Вам в загальних рисах зasadничє становище того уряду в надії, що це допоможе Вам у Вашому важкому положенню:

1. Уряд США висловлюється недвозначно за сильною і незалежною Польською державою і за вільним правом польського народу уладити своє життя згідно з його волею щодо свого внутрішнього ладу.

2. Щодо майбутніх кордонів Польської держави, то, якщо дійде до якогось спільногопорозуміння поміж польським, советським і британським урядами на цю тему, разом з пропонованою рекоменсацією компромітом німців на користь Польщі, то американський уряд не матиме проти того ніякого застереження. Щодо гарантії зі сторони американського уряду відносно якіхбудь окреслених кордонів, то я не маю сумніву, що уряд той, згідно зі своєю традиційною політикою, не може уділити Вам ніякої гарантії щодо тепер окреслених кордонів. Як Вам відомо, уряд США докладає усіх зусиль до справи створення організації світової безпеки, за посередництвом якої США могли би, разом з іншими державами, прийняти на себе відповідальність за загальну безпеку, що очевидно об'єме непорушність усталених кордонів.

3. Якщо уряд і польський народ бажатимуть у зв'язку з усталенням нових кордонів Польської Держави перевести переселення національних меншин на територію Польщі як також з її території закордон, то уряд США не зможе в тій справі ніяких застережень і уможливить в граніциях можливого таке переселення. (підкреслення мое, Е. П.)

4. Уряд США є готовий, під умовою отримання повноважностей від законодавчих палат, допомоги в такій мірі, як це буде лиши можливим, до повноціної відбудови Польської Держави.¹⁶⁾

В цьому документі нас найбільше може цікавити точка 3., якото уряд США дав фактично свою згоду на виселення українців із Холмщини, Підляшшя і Лемківщини, що й було реалізовано урядом Польщі, як знаємо, в 1947 році. Ми пам'ятаемо дуже добре, як цілий світ обурювався на переведення большевиками виселення 600.000 поволжських німців, 350.000 кримських татар, 200.000 калмиків, 150.000 інгушів і т. д. Яка ж ріжниця поміж виселенням цих народів з їх прадідівських

земель і виселенням пів мільйона українців з українських земель, окупованих Польщею за згодою уряду США?

Большевицький уряд знаменною орієнтувався про заходи поляків на міжнародному по-лі щодо "признання кордонів Польщі з 1939 р.", і тому деяким чоловим большевицьким вельможкам було доручено перевести тактичне потягнення, спрямоване проти поляків, а саме — поставити домагання повороту Холмщини, Підляшшя і Лемківщини до України. У січні 1944 року большевицька преса проголосила, що "майбутній советсько-польський кордон перебігатиме приблизно лінією Керзона, що була визнана Верховною Радою Союзників в 1919 році")

З уваги однак на дальші заходи поляків про признання кордонів 1939 року, 1. березня 1944 року Н. Хрущов виступив перед шостою сесією Верховного Совета УССР. Промовляючи, як прем'єр міністрів Української ССР, Хрущов присвятив частину своєї доповіді питанню "об'єднання Великого Українського Народу". Він заявив, що в 1939 році це питання не було розв'язано так, як цього можна було бажати. Дальше він сказав, що "наші заблукані сусіди, пересиджуючи в лондонських ресторанах, мріють про поширення польських кордонів до Дніпра і Чорного Моря", але "Український народ — заявив Хрущов — не допустить до того, щоби ці прадідні землі, які злучилися з Советською Україною, згідно з волею населення цих західніх українських територій, були тепер відлучені від Советської України". І в дальнішому він сказав: "Український народ стремітиме до прилучення споконівчих українських земель Холмщини, Грубешівщини, Томашівщини і Ярославщини до УССР"¹⁷⁾

Очевидно, що цей виступ Хрущова був чисто тактичним потягненням, плянованим згори, щоби зробити певну пресію на польський уряд в екзилі. Треба думати, що ця гра вдалася, бож дещо пізніше Лондонський польський уряд засадничо погодився на признання лінії Керзона, як кордону поміж Україною і Польщею з застереженням плебісциту після війни. Зрештою, Лондонський польський уряд не робив собі жодних ілюзій щодо становища Советського Союзу в справі східніх кордонів Польщі. Ще 18 червня 1940 року представник Польської Телеграфічної Агенції (ПАТ) в Лондоні Літауер, після довгої розмови з представником ТАСС, переказав представникам польського екзильного уряду, Леонові Міткевичу про становище Советського уряду в цій справі, а саме: Польща має назавжди зректися політичних впливів у відношенню до У-

країни і Білоруси. Советська Росія визнає право польського народу до незалежної Польської Держави, як держави національної, однолітньої під оглядом етичним, але під контролем Советського Союзу. Советський Союз визнає уряд генерала Сікорського, як відповідний чинник до започатковання переговорів. Це становище Советського уряду з 1940 року зasadничо не змінилося по відношенню до Польщі й до нині.⁹⁾

Від 7 до 11 лютого 1945 року відбулася відома Ялтинська Конференція "трьох великих". Президент Рузвелт тут підійняв польське питання. Він виявив свою готовість прийняти загалом концепцію лінії Керзона, але запропонував, щоби Сталін звісся Львова і "положених біля цього міста нафтових піль". Зі записок Штетініюса, тодішнього секретаря за-закордонних справ США видно, що Рузвелт розумів це не як вимогу, а як сугестію для обмірковування, і при цьому сказав, що відступлення Львова Польщі матиме "корисний вплив на польську публічну опінію", що однак, навіть на думку Штетініюса, ледви чи могло мати якесь значення для Сталіна. Прем'єр Черчіль зі свого боку заявив, що хоч він погоджується на лінію Керзона, проте, якщо Сталін прийме пляни президента щодо Львова, то це "буде великудущий жест", але він кладе більший натиск на створення "відповідального польського уряду", аніж на справу кордонів. Для Британії, яка так багато заризикувала в польській справі, це — казав Черчіль — є справою чести.¹⁰⁾

Не с цілком ясним, що розумів президент Рузвелт і прем'єр Черчіль під "Львовом і положених біля нього нафтових піль", проте, Честер Вільмонт, автор книжки п. з. "Боротьба за Європу" на сторінці 648 своєї книжки в розділі "Найбільша побіда Сталіна" подає малку, на якій ціла Східня Галичина показана, як "окоплиця Львова", що після пропозиції Рузвелта мала бути подарована Польщі.

У відповідь на це Сталін виголосив дуже холоднокровну промову, у якій сказав: "Для московського народу (в оригіналі "російського" Е. П.) Польща є не тільки справою чести, але й справою безпеки. Протягом історії Польща була коридором, яким проходили вороги на Росію.

В інтересі москалів є, щоби Польща була сильною і могутньою, щоби вона могла замкнути двері свого коридору для чужих." Але потім, повертаючи до справи кордонів, Сталін заявив, що Советський Союз мусить мати Львів і він не прийме нічого іншого, як лінію Керзона. При тому він сказав: "Ви хочете примусити нас до ганьби. Що ж тоді скажуть

українці і білоруси? Вони скажуть, що Сталін і Молотов є гіршими оборонцями інтересів Росії, аніж Керзон і Клемансо... Я радше волю, щоби війна протягнулась трохи довше, щоби дати полякам можливість рекомпенсати від німців... Я пропоную посунення польських кордонів на захід до ріки Ніси"¹¹⁾

Після цієї промови Сталіна справа українсько-польського кордону на Ялтинській Конференції була практично перерішена.

Не будемо тут переповідати усіх подробиць, як прийшло до виселення українців з їх прадідівських земель Холмщини, Підляшшя і Лемківщини, що було принципово підшептане американським урядом, але на що пізніше дав свою згоду й британський уряд. 15 грудня 1944 року, отже ще перед Ялтинською конференцією, прем'єр Черчіль виступив з промовою в Палаті Громад, в якій з'ясував міжнародне положення і між іншим сказав:

"Не буде більше переміщення населення, що створює безконечну боротьбу. Буде перепроваджено вичищення. Я не с турбованій перспективами трудного положення населення, ані не журюся значими розмірами цих переселень, що не мали прецеденсу в попередні часи, з уваги на сучасні можливості... Я не бачу ніякої причини, чому великі потуги не можуть доконати переселення, якщо вони на це погодяться..."¹²⁾

Т. Шотвел і М. Лаєрсон, автори згадуваної вже книжки "Польща і Порія", звідки ми також узяли частину матеріалів для цієї статті, від себе завважують про справу переселення таке:

"Іншим не менш важливим потягненням Комітету Визволення (Польського прокомунистичного уряду в Любліні, прим. Е. П.), була виміна меншостевого населення. То значить, що українці і білоруси, що замешкували на захід від лінії Керзона, повинні були бути переселені до їх відповідних національних республік, України і Білорусі, а поляки, що замешкували на схід від нового кордону — в Советській Україні і Білорусі, мали право повернутися до нової Польщі. Повідомлення з Москви твердило, що це є "добровільне переселення" і воно було доказане на підставі домовленості поміж Польським Комітетом Визволення і урядами Української і Білоруської Советських Республік. Повстає важливе у своїх наслідках питання: чи цей договір міг бути правосильним на підставі підпису Комітету? На підставі міжнародного права, єдиним тілом, що могло легально підписувати міжнародні договори, був у той час Лондонський Польський Екзильний уряд. Несумнівно, підписання договору Люблінським Комітетом сильно скомплікувало відносини поміж тим Комітетом і урядом в екзилі."

"Якби легальстично не підходити до цієї угоди,

але зона засадничо мала прецеденси в багатьох інших переселеннях населення. Вистачить згадати два: взаємне порозуміння в Лозанні в 1923 році пісміж Грецією і Туреччиною та переселення німецької меншини з Естонії, Латвії і Литви в жовтні 1939 року.

Ця взаємна виміна мала на думці зменшити тертя поміж українською і польською меншинами у певному віддалені від лінії Керзона, тертя, що його ще царський уряд використовував для послаблення позиції поляків в російській часині Польщі, створюючи дістрікт, або губернію Холм у літі 1912 року.¹³⁾

Подібні ворохобницькі тенденції були заманіфестовані в Москві саме в тому часі, коли Лондонський Польський уряд мав рішити справу прийняття лінії Керзона. І це прадоподібно не було випадковим, що український делегат Верховного Совету виголосив в тому часі промову, заявляючи претенсії українців до дістріктів: Холм, Грубешів, Замосць і Ярослав, що є етнічно польською територією на захід від лінії Керзона”

Вкінці згадані автори завважують:

"Засадничо, однак, умова була сперта на гуманітарних засадах і приділювала багато більше уваги переселенцям, аніж це було у випадку ділованих вище балканських умов, а спеціально для тих, що захотіли б після власної волі мати власну землю для господарки. Ми хотіли б бачити, чи якісь права були загарантовані Советським Союзом українцям і білорусам, виселенцям з польських провінцій, як Холм чи Західня Галичина, до Советської України і Советської Росії. Згідно з умовою, власність рухома і нерухома залишена на місцях, мала бути заплачена згідно з законами Польщі і Советського Союзу".

Подаючи тут короткий історичний огляд політики американського, а також і британського урядів, східно-європейських проблем, ми старалися обмежувати власні коментарі до мінімуму, вважаючи, що "дійсність більш жорстока від усякої фантазії". Спеціяльно прикро вражас нас нелюдська згода цих урядів на виселення українського населення з території теперішньої Польщі. Щоби реалізувати це "добровільне" переселення, польський комуністичний уряд мусів вкінці вдатися до карних заходів, обвинувачуючи українське населення в співтрапі з УПА. Саме тому в ім'я історичної справедливості роля дії УПА на цих землях повинна бути вияснена, щоби очистити провід УПА від підозри агентурної діяльності в напрямі спровокування цього виселення в році 1947.

Іншою справою, на яку належить звернути увагу, це є повна відсутність політичного вироблення в наших т.зв. централах і політичних організаціях в тому часі в Америці і Ка-

наді. Цитована нами замітка американських істориків, що.... "немає сліду, щоби подібна делегація була у президента Рузельта від українців.... щоби заявити американському урядові свої вимоги в обороні українських позицій".... звучить для нас сьогодні як акт обвинувачення. Що більше, справа виселення українців із Холмщини, Підляшшя і Лемківщини, була, як бачимо, наперед підготовлена Польським екзильним урядом і апробована урядами США і Англії. Проте ані наші політичні організації цього континенту, ані наша преса в тому часі не звернули на це уваги. Можливо, переговори поміж Польським екзильним урядом і урядом США в тій справі були засекреченні, проте дискусії Британської Палати Громад були відомі загалові — крім нашої преси і наших політиків....

На превеликий жаль, сучасна дійсність не дає нам надто багато доказів на те, що політики наших централь тут мають тепер країну політичну підготовку і виробленість.

¹⁾ Hugh Seton — Watson: "Eastern Europe between the Wars, 1918-1941". Cambridge University Press, 1946.

²⁾ Текст цього документу перекладено з видання: Sir William Beveridge: "The Price of the Peace", Pilot Press, London 1945.

Мова оригіналу надзвичайно завуальована і важка до перекладу. Треба думати, що кострубатістю мови не припадкова. Є. П.

³⁾ див.: Marian Kukiel "Dzieje Polski Porozbiorowej". Видавництво B. Swiderski, London, стор. 567.

⁴⁾ James Shottwell & Max Lyerson: "Poland and Russia", Carnegie Endowment for International Peace
King-Carroll Press, N.Y.

⁵⁾ Там же, розділ 6; "Eycha NGE of Minorities"
⁶⁾ "Zeszyty Historyczne" № 1. Paris, стор. 21

⁷⁾ Lazar Pistrak: „The Grand Tactician”, № 4. 1961
стор. 204.

⁸⁾ Там же, стор. 205 і 206.

¹⁰⁾ Chester Willmot: "Struggle for Europe", crop. 647

¹¹⁾ Chester Willmot: "Struggle for Europe", Collins Press, London, 1952, crop. 649.

¹²⁾ I. Shottwell & M. Lyerson.: "Poland and Russia".
Розділ 6. "Exchange of Minorities".

„Холмської Губернії” було проголошено Державною Думою 1 січня 1913 року.

СПЛАЧУЙТЕ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОДАТОК!

СІЛАЧУНІ ПАЦІОНАЛІВ
22 СІЧНЯ'11

„Допоможіть ДЦ УНР достойно репрезентувати Україну та провадити боротьбу за її визволення»

Данило Лимаренко
Майор Армії УНР.

ОРГАНІЗАЦІЯ МОНГОЛЬСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

(XII—XV стол.)

Від Редакції: З огляду на сьогоднішній територіальний конфлікт між Китаєм та ССР в Сибірі, що може привести й до війни та великого наступу китайських чисельних збройних сил, а також на головну причину упадку нашої Київської Великокняжої держави в половині XIII ст., уміщуюмо окремі витяги з цінної праці Данила Лимаренка, майора Армії УНР, п. наз. „Монгольська Імперія”, де автор дає повну картину організації збройних сил імперії Чингіз-Хана в XIII ст., яких жертвою впала наша Київська Княжка держава, Польща, Мадярщина та інші балканські народи. Очевидно, теперішній Китай є організований по тому же зразку Чингіз-Хана, який був володарем і Китаю.

Пізнаймо організацію і силу тодішніх монгольських кінних корисів та катастрофи Княжої армії дружин на річці Калці в 1223 р.

Чингіз-Хан (1162-1227) мав надзвичайний організаційний хист, бо інакше не збудував би таку велику і багатомовну імперію. Поборував володарство і шаманство. Для першого — розбивав значення родів, перемішував їх, а багато їх зніс цілком. Умів добирати собі добрих помішників і прив'язати до себе відзначениями та нагородами. Значніших родовитих провідників підніс до гідності шляхти (таркан), які були звільнені від повинностей і податків. Вони мали право вступу до кватири Хана, власності на військову здобич, і несли кару лише за 9-й злочин, який карався смертю. Часто давав волю навіть невільникам, з яких робив собі вірних і відданіх слуг.

Підпорядкував релігію державі, бож виставив себе як висланником Неба. Використав легенду про Алан-Гоа і як потомок Бодуанчара прибрав титул СУТУ-БОГДО (втілення бога). Свого рідного брата, який був популярний в народі, як дух з небес, він знищив, як нищив усе, що перешкоджало його славі і популярності серед монголів.

Чингіз-Хан був першим володарем у світі, що допустив цілковиту свободу релігій. Як шаманство, так і інших духовників-калланів звільнив від усіх обов'язків, податків і військової служби. Поняття влади Ч-Хана виразив найкраще на своїй печаті: "Бог на небі, Хаган — сила божа на землі, печать володаря людей". Збудована ним держава не була абсолютна монархія, а династична, що належала цілому пануючому родові. Кожен член родини мав свій УЛУС. Це обшар землі з пасовиськами, де могла кочувати певна кількість племен ко-

чуючих. Краї культурніші були власністю династії і доходи з них ділилися між всіма членами родини. З культурних країв мали право брати ремісників до своїх дільниць. Всі члени династії виконували свої обов'язки в імені Хагана, чим не порушувалася єдність влади. Хаган мав свій персональний улус, з якого отримував на себе доходи. Крім улусових ханів, було ще багато князів, що мали свої наділі в границях улусів. Було багато й таких, що не мали ні наділів, ні влади, а тільки відрізнялися своїм походженням. Всі князі мали право брати участь в курултаю-парляменті. Внески мав право ставити лише Хан. Обов'язком курултаю було їх ухвалити. На курултаю рішалися справи політичні, військові і уставодавчі. Також вибір Хана і його затвердження. Передбачуючи, що в такій великий державі і родині може вийти заколот по його смерті, Ч-Хан ще за життя визначив своїм наступником 3-го сина-УГЕДЕЯ.

Багато запозичив для монголів із культури китайської, а ще більше з уйгурської, звідки взяв і письмо. Сам так і залишився неписьменним, але своїх синів і молодь родів знатних казав навчити. Прийняв уйгурський календар: 12 місячних місяців на рік, який длився на 3 декади. Рік починався з зимового побільшення дня, а наступний з осіннього рівноденствія. Зробив збірку законів "ЯСА" зі звичаїв народів "ЯСУНЬ". До нашого часу лишилася їх лише частина.

Загально додержувалася сурова рівність перед законом і рівність у відношенні до Хана. Кожен підданий міг звати його по імені. Хто виламувався з-під права закону, той карався навіть смертю. Право запевняло власність приватну і давало право розпоряджатися своїм майном. По батькові маєток діставав наймолодший син. Закон навіть згадав і про умівання, яке мало відбуватися 3 рази на місяць. Чингіз-Хан особисто до юти виконував все згідно права. Адміністрацію йому організували уйгури, які були здібні до торгівлі і фінансів... Нижчу адміністрацію в державі обсадили китайці, які з часом обсадили все. Дякуючи своїй пунктуальності і дрібничковості вони дозвели адміністрацію до найвищої справности. У підбитих культурних краях до управ притягувалися місцеві люди і навіть князі, при яких стояв намісник Хана. У Ч-Хана була державна скарбниця, яка била золоті і срібні

гроші. Були навіть і паперові гроші. Особливою увагою Ч-Хана користалися дороги, які від столиці КАРАКОРУМ промінем розходилися у всі кінці його велетенської держави. На кожних 300 кіл. були більші станції з запасом коней, військом, мешканням і харчами. На віддалі кожних 50 кіл. були менші станції. **Воєнна організація.** Як кочовики монголи відзначалися надзвичайною спостережливістю, чуйністю, обережністю, орієнтаційним змислом і витривалістю на голод, холод і сон. Коли якась частина була окружена ворогом і витримувала довшу облогу, або ж у поході, коли не було довоzu харчів, монгол пробивав на ший коня жилу і випивав відповідну кількість крові, після чого жилу знов закривав. Так він міг робити раз на добу на протязі тижня і більше. Це був у нього останній запас харчів.

Такі ж самі мали і коні, які в скрутну хвилину живилися мохом або галузками. В Монголії був загальний обов'язок військової служби від 15 і до 60 років. У державах васальних і підбитих до монгольського війська мусив іти кожен 10-й мужчина. Організація війська була десяткова і в такому порядку:

1) Найнижча військова одиниця була 10 душ і звалася ЮЗ, 2) Наступна — вища (10 юзів) була 100 душ і звалася ОМ, 3) 10 омів творили ГЕЗАР (курінь) 1000 — і звалася ГЕЗАР, 4) 10 гезарів творили ТУМЕН (корпус) 10.000 — і звалася ТУМЕН.

Кожен вищий начальник разом був ще й командиром нижчого з'єднання. Наприклад: сотник мав свій власний ЮЗ, тисячник мав свій ОМ і т. д. Юзи і Оми виставляли окремі роди і племена, а до створення гезарів і омів сполучувалися кілька племен. Існуvalа загальна засада: переміщувати племена, що врешті витворило одностайній монгольський народ. З уроджених пастухів-кочовиків, привикших до ліні і сваволі, впровадивши залину дисципліну, Ч-Хан виробив добрих вояків. Вояк-монгол не відзначався мужністю та відвагою індивідуально, але в рамках військової одиниці монгольський вояк працював як автомат і це давало монгольському війську завжди перемогу. Залина дисципліна у війську вироблялася при застосуванні драконівських кар. А кари Ч-Хан завів такі: 1) За недбалство в утримуванні зброї, коня, випуск з котла звірини — хльоста 2) За недбалство при службі, зрада військової тасмниці, бйки поміж собою — заслання. 3) За виломлення з дисципліни в строю, не послух старшого — смерть. За виконання завдання відповідала ціла частина від найнижчого вояка до найвищого командира. Навіть найвищий командир за невиконання наказу Хагана діставав кару смерти. Кожен командир,

коли опускав своє місце в бою, діставав кару смерти, хоч би він залишив своє місце, щоб допомогти своєму сусідові. Кожен начальник чи вояк, діставши завдання, мусів його виконати, а надіятися на допомогу — не мав права. Отже, коли б із сусідом що творилося, сусіда справа — зламати перешкоди, ти ж дбай лише за виконання свого завдання. Такий порядок виробив у кожного начальника безоглядний підштовх до виконання свого завдання, упертість та витривалість в переведенні і поборюванні труднощів самому. Кара смерти була і за завчасний грабунок, коли бунчук командира ще не був опущений. Зате при поділі здобичі нікого не миналося, бо це заступало разом і платню. Добрих вояків Ч-Хан щедро нагороджував. На командирів вибирали осіб відмінних, ловких, витривалих і з властивостями духовими: розум, розміркованість і хитрість воєнна. Всім командирам вояки мусіли салютувати. В строю командир виріжнявся БУНЧУКОМ із відповідною кількістю хвостів. Крім того командири ще мали спеціальну відзнаку: невелику простокутну плитку, на якій був виритий образ двох у боротьбі тигрів з надписом: "Свята воля зісланого небом Хагана хай буде негайно виконана". Така плитка (паїзда) у темника була золота, у гезара — срібна, а у омника і юзника — мідні. Вищим командирам до "паїзді" додавано ще написану в урочистій формі грамоту (ярлик) з державною печаткою.

Влада командирів була обмежена: темники могли визначати гезарників і звільнити лише осіб зі свого племені і то за апробацією Хагана. Навіть князі і родичі Хагана не мали права приймати до своїх відділів чужих вояків. За недотримання цього вони теж були суверено карані. Винуватці, які відлучилися від своєї частини карались смертю перед своєю частиною.

Узброяння армії Ч-Хана було наступне: 1) для тяжкообройної кінноти: панцир, гелм, шабля 165 см., спис 3 метри, аркан, мачуга для розбиття панцерів і кропсер на коня. 2) Легкообройна кіннота мала: шаблю, аркан, ощеп і два луки. Одяг мали практичний, розрахований на всі температури і на далекі марші. З війська виріжнялася гвардія. Це була не тільки сторожа Хагана, а і остання резерва у рішучий момент бою. Гвардія була формована з княжих і шляхецьких родів — з доброльців і мала великі привілеї. Наприклад: Гвардійський рядовий рівнявся гезарникові (тисяцькому) армійському, його збройник рівнявся омникові (сотникові), а слуга рівнявся юзникові (десантникові). Командир міг покарати гвардійця лише за особистою згодою Ха-

гана, який сам виміряв і кару. Гвардія була школою командирів. Всі вищі командири виходили з рядів гвардії. Кіннота васальних держав переміщувалася з монгольською так, щоб тумен складався з 5 гезарів монголів і 5 гезарів інших. В армії була також піхота, яка мала підрозділи: гірська, лижвярська і для обслуги технічних військ. Як видно, технічні війська навіть були.

ЛОВИ. Лови були найприємнішою розвагою монголів, а зокрема Ч-Хана. Вони заступали їм військові маневри, давали дохід і поживу. Коли закладали часом на кілька тисяч км. в обводі. Коли всі ставали на свої місця, подавався сигнал за допомогою вогнищ і все рушало в напрямку центру. Треба було перейти гори, ліси, ріки і загнати звірину до середини (приблизно кілометрів 10 в діам.), де починалося правдиве полювання. До цього часу не можна було ані випустити звірини з котла, ані й забивати. Лови котлами мали великий вплив на формування стратегічної доктрини монголів.

ТАКТИКА. Кожна бойова одиниця забезпечувала себе висиланням наперед бойової розвідки (есаулі), стежків (караулі) і авантгарду. Лінія бойова складалася з центру і загнущих як у молодика 2-х крил. окремі гезари ставали так, що кожна сотня (ом) була витягнута в одну лаву, а в рядах було 10. Бій заляди розпочинала легка кіннота, яка кількома лавами намагалася обійти ворога з крил. Для цього фронт поширювався і крила загиналися півмісяцем. Коли це не удавалося, тоді старалися вийти на одне із крил. Коли і це не удавалося, робили удаваний відхід, але тільки на приписану віддалу. Заманивши ворога у витворений просмік, насідали на нього зі всіх боків. Звичайно бій рішала резерва, яка обрушувалася на ворога з укриття — з крила чи з тилу. Команди в бою подавалися сигналами. Поле бою залягало тиші, лише ідучи до атаки монголи дикими голосами кричали ГУ! ГУ! Всі командири від гезарів і вище участі в бою не приймали. Вони стояли на обсерваційних пунктах і звідти розпорядження подавали сигналами (бубон, труба, пищалка), або покиленням відповідної форми, кольору і величини бунчука. Плутанини в сигналах не було, бо окремі гезари мали добрані мастею коні і такі ж бунчуки. Уночі сигналами були кольорові світла. Бубон був сигналом темника. Удар у бубон і виставлення бунчука означало початок бою даного тумену. Труба була сигналом гезару. Пищалка була сигналом для ому.

КОМАНДУВАННЯ ВИЩОГО ЩАБЛЯ

Ч-Хан був к-ром всіх збройників сил. При

ньому була воєнна рада, що займалася адміністрацією війська, опрацюванням воєнних планів, переведенням мобілізації, а також концентрацією і заосмотренням війська. Коли у війні передбачався один фронт, Ч-Хан командував усією армією особисто. Коли ж було кілька фронтів, він брав собі один, а решту розподіляв своїм поміщикам (улусозим ханам). Адміністраційна одиниця вищого щаблю була армія, яка складалася з 2-4 туменів. Командарми у виконані дорученого йому завдання мав свободу вибору способів і форми операцій.

Місцем праці Хагана була головна кватира, де сполучувалися всі нитки розвідки і пропаганди, на що він не жалував гропней. Ще задовго перед початком війни збиралися відомості про ворога для висвітлення його положення. Особливо студіювалися стани: фізіографічний, військовий, політичний, економічний, суспільно-громадський та релігійний. Все це було потрібно йому, щоб розпочати війну на підставі конкретних даних. Цей вступний дослід, поставлений на незвичайно високім рівні, запевняв монгольським командирам знання загальних умов, середників і засобів свого майбутнього операційного терену. Одночасно знайомив їх з організацією, озброєнням, тактикою і настроями ворожих військ. Це давало багато їм шансів на успіх і робило їх сміливішими у діях. Розайдку найчастіше виконували купці, які на постійно оселялися в певних місцях. Ще скоріше розвідку виконували мандрівні купці, які ходили по всім ворожим краю. Вони мали можливість дostaтися скрізь: чи то до княжого двору, чи до війська. Вони робили шкіци і опис терену. Спеціальні емісари Ч-Хана підбурювали незгоду між чужими племенами, використовуючи ріжниці національні та релігійні, щоб здеморалізувати людність і військо. Дипломати монгольські відокремлювали ворога на політичному полі від своїх приятелів.

У головній кватирі армії були штаби, які розробляли техніку переведення цілої операції. Організація штабу була цілком новочасна. На чолі стояв начальник штабу, залежний безпосередньо від командира і йому довірений, з уповноваженням на переведення розвідки, пропаганди і операцій військових. На чолі кожного відділу стояли офіцери, що відповідали теперешнім офіцерам генерального штабу. Вони були освічені, інтелігентні, володіли потрібними мовами і зналися на з'явиськах природи. Дуже широко був розбудований відділ кватирмайстра. Порядок тримали офіцери (есаулі), яким підлягала жандармерія польова. Були офіцери судові, таборові, що відали виробом сідел, возів і взагалі керували обозом.

Були ремонтні офіцери, що відали заміною і поповненням коней. Раненими і хорими опікувалися лікарі, хірурги і ворожбіти, які вербувалися з племени Теленгут на захід від Байкалу.

ЗВ'ЯЗОК. У головній кватирі Хагана і окремих армій існувала ділянка кур'єрів. Що 150 кіл. були станиці з начальником, запасовими кіньми, харчами і т. д. Що 50 кіл. були перестанки. Для кур'єрів вживалися манжурські коні, що могли пробігти 150 кіл. без відпочинку. Наближаючись до перестанку, кур'єр трубів у ріг і на цей сигнал йому виводили свіжого осіданого коня, на якого його зараз же пересаджували, бо він був спеціально обандажований, щоб витримати шалене темпо їзди, і він гнав далі. На станиці кур'єр мінявся. За добу таким способом швидкість рівнялась 300 кіл. У горах були кур'єри піші. Тут були станиці що 25 кіл., а перестанки що півтора кіл. Гонець біг, маючи прив'язані до пояса дзвінки. На звук дзвінка з перестанку вибігав свіжий гонець, перехоплював від по-передника естафету і біг далі.

ОПЕРАЦІНІ ДІЇ. Оголошення війни наступало з моменту вивіщення бунчука перед юртою Хагана. Гонці негайно гнали у всі кінці, використовуючи траси поштові. Мобілізовані негайно зголошувалися на збірних пунктах і в кілька днів військо було готове. Армія була засобована у зброю і бойові припаси, харч, майстерні до направи зброя і транспорт. Ще до оголошення мобілізації було розділено цілу армію на колони: центральну, праву

й ліву. Все це під охороною вирушало на ворога. Першими висилали менші відділи, яким завданням було здобути полонених. Потім висилалися більші відділи, які були далекі і близькі. Далекі розвідки виконувалися групою, що мала 3 ОМІ і 3 відділи по 2 ОМІ розташовані півмісяцем з одним ОМОМ в резерві. Під час постою робили колом табір, який окупували ровом. Армія монгольська робила марші по кілька тисяч кілометрів без значних страт. Пояснюється це тим, що вона складалася з кочовиків і що була добре організована. Розвідка вирушала в похід весною, а армія звесну й літо відпочивала і добре випасала коні з тим, щоб війну починати восени на добре випасених конях. Здалека від ворога похід був цілком подібний до зміни кочовиська. Він був повільний і з дозими постоянами, щоб поволі втягнути військо і коні до маршу і заощадити їх сили до бою. Попереду йшли череди і табуни, запасові коні, табори, аж потім ішло військо. Напіч довкола вбитого у землю бунчука командира стягали юрти. За ними були череди і табуни. Восени розпочиналися більші марші і тоді попереду ішло військо. Операційна рухливість монгольської армії була надзвичайна: 60-70 кіл. денно. Робилося це дякуючи запасовим коням, на які вояки пересідали в часі маршу. Через річки кіннота перепливалася так: до заднього шкіряного мішка складалось все: зброя, одяг, сідло. Решта мішка витихала сіном чи соломою і міцно зав'язувався до хвоста коня, а хто зле пливав, ще й сам сідав на нього зверху і так плив.

(Далі буде.)

Макар Каплистий

ЯК ВИГЛЯДАЮТЬ АТОМОВІ ПЕРЕГОНИ США, СССР І ЧЕРВОННОГО КИТАЮ?

Під час виборчої кампанії в США, дебатувалася справа стратегічно-мілітарної сили й збройної готовності США зустріти несподівану атаку. Тому, що справа набирала гострих форм, і тому, що кандидат на президента республіканець Гольдвотер, як військовик у ранзі генерала, користувався авторитетом і більшим довір'ям, ніж президент Джансон, — виникла потреба подати американським виборцям і цілій спільноті авторитетні дані. Такі дані помістив журнал Юнайтед Стейтс енд Ворлд Ріппорт 30 листопада 1964 р. Подаємо кілька цифр, що наведені в загаданому журналі на 66 до 70 сторінках. Потреба докладніших інформацій стала ще актуальнішою, коли червоний Китай перевів випробування своєї ато-

мової бомби. Хоч Китай ще не загрожує атомою зброяю, то загальний звіст червонокитайського мілітаризму непокоїть і комуністів, і антикомуністів і нейтралістів. Зокрема занепокоєні більші сусіди червоного Китаю. Але й над цілим світом висить загроза нової воєнної катастрофи через постійне зброяння. А що нова війна може перетворитись у катастрофу атомового знищення, — то США стараються вживити всіх сил і авторитету, щоби до атомової катастрофи не дійшло.

Стан атомового зброяння США нині такий, що США, навіть при несподівані атакі, спроможні будуть відплатним ударом знищити і СССР і червоний Китай. При чому цей перший удар для США принесе близько 29.5 міль-

йонів жертв убитими та раненими, а відплатний удар принесе коло 150 мільйонів жертв для СССР і коло 250 мільйонів жертв для червоного Китаю. Коли раніше стратегічне плянування США брало під увагу головно СССР, як найбільшу ворожу атомову потугу, — то вже від весни 1964 р., як достовірно стало відомим, що червоний Китай скоро матиме атомову зброю, — взято під пильну увагу і червоний Китай. Негайно підсилено базу на острові Гвам, що віддалений від США на 5.5 тисяч миль від західного побережжя США. Підсилено бази на Гавайських островах, що теж віддалені від західного побережжя США на дві тисячі миль. Приблизний склад і розташування атомової зброї США такий:

На західнім побережжю розташовано 203 ракети типу "Атлас" і "Тітан". Це неймовірно-страшна сила, бо кожна ракета поєднає силу 20 мегатонів, себто 20 мільйонів тон руйнуючої сили, а це є сила в тисячу разів більша, як була сила бомби, що вибухнула в Гірошімі.

18-20 підводних човнів, що озброєні ракетами "Поляріс", і поєднують коло 300-650 ракет "Мінутемен", що призначенні на знищенні найбільших міст і важливих об'єктів. Ракета летесть зі скорістю 16000 миль на годину.

1110 нуклеарних бомбовиків, а в тому 630 бомбовиків типу B-52, що є стратосферичними фортецями, які можуть везти ладунок 50 мегатонів, або 50 міл. тон руйнуючої сили. Можуть також везти ракети "Гунд Дог" і вистрілювати на віддалі 500 миль. Половина бомбовиків стратегічної команди все на поготові і за 15 хвилин здібні до протидії.

Подасмо порівнюючі цифри: 1. Інтерконтинентальні ракети: США---853, СССР---175-20, чер. Китай---немає. 2. Бомбовики, що перелітають океан: США---1110, СССР---270, чер. Китай---лише кільки. 3. Підводних човнів, озброєних ракетами: США---288, СССР---100, чер. Китай---немає. 4. Нуклеарних бомбовиків: США---630, СССР---немає, чер. Китай---немає. Загальне відношення ударної сили, як 5 до 1. Цілій атомовий арсенал дорівнює від 40 до 50 більйонів тон. Перевага 5 до 1 дас певність США, що навіть після несподіваної атаки матиме ще стільки ракет і бомб, що зможе одночасно знищити СССР і чер. Китай. Однаке з упливом часу воєнна наука, техніка, організація війська та озброєння сильно міняються. До тих змін мусить дотосовуватись озброєння, школення війська та стратегія. Найmodерніша зброя 1940-50 років нині вже устаріла і мусить бути змінена. Зміна старого та продукція нового зброєння вимагає підвищення загального і технічного навчання во-

яків та старшин. Тому кожна сторона напружує всі зусилля, щоби краще себе оборонити, а противника зруйнувати, і для того вишукують нові, кращі способи руини. Тому США удосконалюють і збільшують число ракет "Мінутемен" до 1000-1500 ракет. Плянують довести далекосяжність тих ракет до 8 тисяч миль, а руйнуючу силу збільшити у вісім разів. Тому працюють над удосконаленням ракети "Полярис" і хочуть довести засяг удару від 2800 аж до 3000 миль, а до 1967 року довести число човнів до 41. Отаке величеське нагромадження атомової руйнуючої сили піддає критиці проф. Колумбійського університету Сеймур Мельман, заявляючи, що 140 великих міст і об'єктів СССР вже нинішньою атомовою силою можна дощенту зруйнувати від 78 аж до 1250 разів, залежно від обставин. На такий закид фахівці заявляють, що СССР і чер. Китай мають перевагу людської сили та звичайного озброєння, тому лише подавляюча перевага атомової зброї може стимати комуністів від викликання світової війни. Коли ж комуністи уживатимуть "малих війн", то це буде так довго, як довго не будуть перейдені межі порушування державних інтересів. Тому модерні скороатакуючі підводні човни числом 26 мають досконалу орієнтаційну систему, за допомогою якої, човен може осiąгнути будь-якого океанічного пункту безпомилково. Коли б же виник сумнів щодо точності напряму руху човна, то мають до послуги могутній телескоп, який дас змогу за допомогою зірок коректувати напрям руху. Одиноко брак харчів може приневолити човен виплисти на поверхню, бо навіть запас кисню човни можуть продукувати. Скороатакуючі човни заглиблюються понад 400 футів, а надібавши вороже човно, атакують його торпедами, які так прецизно виконані, що безпомилково нищать ворожі човни. Для власної оборони ці човни мають спеціальні ракети "Суброк". Ці човни були вжиті і випробувані в часі кризи на Кубі.

Як же збираються відомості про оборонні та збройні сили й засоби противника? Для цеї мети організується розвідка, яка теж удосконалює методи й засоби праці. Ми пам'ятамо історію розвідчого літака під назвою "Ю-2". Коли його збили в СССР і показалось, що далі ці літаки не зможуть виконувати завдань, то замінили їх сателітами-звідунами "Спай сателітес". Це так удосконалені сателіти, що від їхнього електронічного ока ніщо не сковастеться. Такі сателіти-звідуни перелітають протягом 24 годин над СССР 8 до 12 разів, а над чер. Китаєм 2 до 4 рази. Фотокамери сателітів такі чулі, що можуть робити фотознімки при зорянім свіtlі. Теперешні сателітні камери мо-

жуть робити знімки Кремля з висоти 300 миль. При денному світлі можна робити добри фотознімки звичайного авта. Техніка фотографування поліпшується і стремить до того, що можна буде робити знімки об'єктів величиною проміру 50-60 см. Очевидно не всі дані тут подані, але й цього досить щоби подивляти розвиток науки і технології, що скеровує зусилля на винайді все досконаліших засобів нищення людини людиною. Як же пародично-велично звучить Христовий заповіт: "Люби ближнього свого, як себе самого"!?

НАША ВІЗВОЛЬНА СПРАВА У ВІЛЬНОМУ СВІТІ І В УКРАЇНІ.

Перечитуючи пресу вільного Західу, ми зустрічали в минулому, абож зустрічаємо тепер ряд протилежних собі поглядів відносно стосунків до СССР — цієї останньої в світі КОЛОНІЯЛЬНОЇ ІМПЕРІї.

В основному ті погляди збігаються до 4-х пунктів: 1) В минулому існував погляд, що лише при зовнішньому зударі Західу із СССР прийде до його розвалу. 2) Є погляд повної капітуляції Західу перед комунізмом, який знайшов свій ганебний кінець у вислові: "Краще бути червоним, як мертвим". 3) Сьогодні ще можна почтути про погляд повної зовнішньої ізоляції та ігнорування СССР, який, ізольований від решти світу у своїх межах, не зуміє вив'язатися з проблем накиненим життям і сам розпадеться, ліквідуючи тим самим загрозу не лише Західові, але розв'яже також питання колоніалізму тих народів, що входять у склад СССР. Прихильники цього погляду також стоять за підтримку і допомогу неросійським народам, які активно змагаються до своєї незалежності. 4) І останній погляд, який сьогодні практично застосовує Захід відносно комунізму (комуністичного бльоку), — це КОЕКЗИСТЕНЦІЯ, яка несе з собою торговлю, культурний обмін та інші вигідні для комунізму можливості.

Коли перший погляд віддав зі страху перед наслідками, які б принесла з собою атомова війна, то в протилежність собі він (погляд) породив другий — ганебний погляд капітуляції перед комунізмом. Третій погляд не знайшов собі прихильників через свою "невигоду" для західного світу, який "практично" любить розв'язувати всякі політичні та економічні проблеми, уживаючи для цього матеріалістичних середників (торгівля, фінансова допомога, матеріальна допомога тощо). Щоб якось "врятувати" своє "обличчя" Захід і прийшов до погляду посереднього між капітуляцією перед комунізмом та зовнішньою

ізоляцією СССР, тобто до погляду "коекзистенції". Іншими словами Захід застосовує дуже ризиковну політичну гру, "Щоб і вовк був си-тий і коза щоб була ціла".

Сьогодні — в часі найцирішої КОЕКЗИСТЕНЦІЇ, завдяки якій кандидат Демократичної партії на президента США переміг кандидата Республіканської партії, справа коекзистенції набрала особливого значення і стабільноти. Це навіть захоплює багато українських політиків та громадських діячів на еміграції. Тому відрядним явищем треба вважати поїздки Голови ВО Миколи Лівіцького по містах США і Канади з доповіддю: "Наша візвольна справа у вільному світі і в Україні."

Доповідь ця ділиться на 3 частини:

1) **Міжнародна ситуація в світі**, де прелегент, проаналізувавши теперішній міжнародний стан, який в основному базується на співіснуванні, вказав на загрозу, яка існує від такої політики для Західу, а в першу чергу для України та інших поневолених Москвою народів. Така політика Західу дає можливість Москві успішніше боротися з труднощами, які комуністичний режим втворив у політичному, господарчому та особливо в ідеологічному відтинках.

Завданням української політики було б протиставитись політиці коекзистенції, причому, остерігаючи Захід проти його помилкових політичних потягнень супроти комуністичного бльоку.

2) **Події на Україні і в СССР**. У цій частині своєї доповіді шановний доповідач, подавши стан у Советському Союзі, головну увагу звернув на політику Москви внутрі СССР, де вона вживає всіх середників, щоб "злити" всі народи СССР в один "СОВЄТСЬКИЙ НАРОД", або, вірніше кажучи, в один "РОСІЙСЬКИЙ НАРОД".

В майбутньому можна сподіватися змін, як у зовнішньому, так і зовнішньому відтинках советської політики. Можна також передбачити дальші змагання за владу в Кремлі, а з тим і послаблення режиму. Сьогодні де-жто помилково твердить про зміни в советському режимі. По смерті Сталіна не зміни зайшли, а сам режим послаб. Прелегент, зазначивши, що сьогодні таки тяжко організувати підпільно-революційний рух на Україні, все ж таки треба надіятися, що велика кількість українців, які прикрилися плащиком лояльності до сов. уряду, лише чекають на відповідний момент, щоб виступити проти нього. Прикладом можуть послужити тисячі старшин і урядовців, які перейшли на службу до Української Центральної Ради та Директорії після розвалу царської деспотії.

3) Українська еміграція та ДЦ УНРеспубліки.

В цій частині прелегент порушив ряд справ відносно української еміграції. Найголовніші з них це: 1) потреба повної консолідації, 2) коли б перше не вдалося, то бэдай хоч СПІЛЬНОЮ ДП, 3) а в гіршому випадкові — ТОЛЕРАНЦІЇ БЕЗ ПОВОРЮВАННЯ ОДИН ОДНОГО.

Від себе, як автор цих рядків, хочу зазначити, що деяким нашим політичним угрупуванням, претендуючи на РЕВОЛЮЦІЙНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ у своїх діях, легше проявити толеранцію і пошану до деяких наших "вороженьків", чи до окупантів влади в Україні, ніж до існуочого на вигнані Державного Центру УНРеспубліки. Це саме можна сказати і про красіві деякі громадсько-репрезентативні централі, які так влучно схарактеризував А. Гудзовський у своєму листі до одного з членів редакції "Свободи".

Підсумовуючи доповідь Голови ВО, М. Лівицького, ми бачимо, що перед прихильниками Державного Центру УНРеспубліки (це однаково відноситься як до партій, які входять у склад Української Національної Ради, так і до безпартійного громадянства) стають вимоги більшої активізації, більшої співпраці та ширшої дії, коли ми хочемо: 1) Зберегти існування Державного Центру УНР на довшу мету. 2) Піднести моральний і політичний престиж нашого Уряду на вигнанні. 3) Зміцнити його працездатність та ініціативу у співпраці з іншими нашими політичними та громадсько-репрезентативними централями.

П. Лимаренко.

**

3 ХРОНІКИ УНДС

Сьомий Делегатський З'їзд УНДС в США

12 і 13 грудня 1964 р. відбувся 7 Делегатський З'їзд Українського Нац.-Державного Союзу в США в залі катедри св. Володимира, 82 вул., в Нью Йорку.

12 грудня від 9 год. ранку провадилася реєстрація прибувших на З'їзд делегатів. Прибули делегати з Нью Йорку, Філадельфії, Трентону, Патерсону та інших околиць. Очікувалось прибуття делегатів з далеких сторін. Прибув від канадського УНДС інж. С. Пастернак із дружиною аж із далекої Канади. Радісно була зустріч всіх: гомоніла заля від привітань, веселих розмов, запитань та темпів руху від одної до другої особи. Але наближалася година відкриття З'їзду.

Голова УНДС в США, д-р Е. Приходько,

о 10:30 год. відкрив черговий, сьомий Делегатський З'їзд. Після короткого його привітання делегатів почалася шабльонова процедура З'їзду — вибір президії З'їзду.

Головою З'їзду було обрано інж. С. Захвілинського та секретарем інж. Д. Дмитренка. З цього моменту З'їзд вступив у сферу порядку нарад. Зникли з обличчя радісні заграви, бо стимулювалася увага. Вибрано комісії різних підготовчих завдань З'їзду. Після цього почалися монотонні звіти: Голови УНДС в США та інших членів Головної Управи. Було в тих звітах представлений образ діяльності ІІ за два роки, — статутову каденцію. Поза звітною діяльністю у внутрішньому житті нашої організації і на зовнішні прояви тієї діяльності у поточному національно-громадському секторі, в повітрі З'їзду літали цифри, які з журбою обнялись. Була та фінансова справа нашого УНДС.

Почались дискусії над звітами, в яких приймала участь більшість делегатів. І нарешті останнім акордом прозвучав акт контрольної комісії, який був прочитаний п. д-р Аделею Мирошніченко з додатком уділити уступаючій Головній Управі абсолюторію, що й було прийнято З'їздом аклямацію — скваленням.

Після перерви на обід, номінаційна комісія оголосила список кандидатів нової Головної Управи, Контрольної Комісії та Товариського Суду і кандидата на Голову УНДС в США. Були обрані одноголосно:

1. п. Петро Самойлів — Голова Головної Управи УНДС.
2. п. Павло Шпірук — Перший заступник Голови Гол. Управи.
3. п. Кузьма Марущак — другий заступник Голови Гол. Управи і Господарський Референт.
4. п. Захар Івасішин — Ген. Секретар і Культурно-Освітній Референт.
5. п. Євдокія Зубенко — фінансовий референт і скарбник.
6. п. Іван Драбатий — член Головної Управи.
7. п. Юхим Нещадименко — член Головної Управи.
8. п. Теодозій Седзік — член Головної Управи.
9. п. Іван Шабельський — член Головної Управи і представник до політичної Ради УККА.
10. п. Данило Дмитренко — Секретар Головної Управи.

Контрольна комісія: пані Наталія Холодна, пані Аделя Мирошніченко і п. Макар Каплистий. Товариський Суд: пп. Свіген Приходько — голова, Аркадій Валійський і Сергій Захвалинський — член суду.

По виборах керуючих органів, п. Е. Приходько прочитав писемні привітання З'їзду: від президента УНР д-ра С. Витвицького, від ЦК УНДС в Європі й Англії, відділів УНДС в Рочестері, Міннеаполісі, Селянської Партиї о. К. Даниленко-Данилевич, Т-ва прихильників УНР в Детройті, Союзу бувших укр.

ветеранів у канаді, СУВ в Міннеаполісі, О. і А. Антипових з Детройту, представника Казакії Глазкова, М. Битинського з Канади. І. Криловецького, Н. Білинської, І. Федоренка В. Дмитріюка та П. Гнайового — останні обидва з Бофало. Усні привітання висловили наступні особи: д-р В. Михайлів від ОДВУ, інж. Е. Пастернак від УНДС в Канаді, д-р І. Драбатий вітав від о. М. Рибачука з Патерсону, інж. М. Каплистий від УНДС у Філадельфії, А. Гудозький від ДОБРУС-у, проф. Г. Білій від козаків Самостійників — Козакій.

Після тих усіх привітань, виголосив свою доповідь голова ВО М. Лівицький — Голова УНДС — „Наші напрямні на майбутнє”, та інж. Е. Пастернак „Українська проблема в міжнародній політиці”. Багаті політичним змістом ті дві доповіді були претекстом до обміну думок над українською проблематикою, яка є дуже актуальна для України, і так злісно ігнорована у вільному світі.

Так закінчився перший день наради З'їзду.

О 8 год. вечора відкрито було імпрезу в рамках З'їзду з участю вже запрощених гостей на честь М. Лівицького, як голови ВО УНРади, з нагоди його перебування в Америці. Присутніх було 150 осіб. Товариська атмосфера панувала на залі. Тихо гуло в повітрі і бренчали склянки; бринів і голос тостмайстра пполк. П. Шпірука, викликаючи до слова бажаючих вітати, висловити свої бажання і славословія. О 12 год. ночі було закінчено імпрезу.

13 грудня, у неділю, після Служби Божої у храмі св. Володимира була віделужена панахида по св. п. А. Лівицькому, президентові УНР, в день св. Андрія — Патрона покійного президента. Делегати З'їзду чисельно прийняли участь в панахиді.

О 1 год. по полуночі наради З'їзду продовжувалися. Схвалено було одноголосно резолюції, які були проголошені резолюційною комісією. У вільних внесках продовжувалися дискусії над актуальними проблемами нашої політики на всіх секторах політичного життя української еміграції. Наша політична орбіта визначена ясно нашою державною історією новітнього часу — УНР. — З'їзд є проти фальшивих міражів, проти політичних інклінацій. Право й честь хай будуть скрижалями кожного патріота-державника!

Так закінчився З'їзд делегатів УНДС в США на другий день своїх нарад. Голова З'їзду інж. С. Заозерський закрив З'їзд, побажавши всім здоров'я і сили, о 4 год. по полуночі 13 грудня 1964 р.

РЕЗОЛЮЦІЇ

Сьомого Делегатського З'їзду Українського Національно-Державного Союзу в США, що відбувся 12 і 13 грудня, 1964.

1. 7 Делегатський З'їзд Українського Національно-Державного Союзу в США та присутні на З'їзді представники Українського Національно-Демократичного Союзу в Канаді, сердечно вітають президента Української Народної Республіки д-ра Степана Вітвицького, Голову Української Національної Ради інж. О. Бойдуника, Голову Виконавчого Органу УНРади М. Лівицького, Президію і всіх Членів УНРади та Виконного Органу. Всім їм бажають найкращого здоров'я й сил, щоб і надалі з такою відданістю могли провадити свою тяжку працю для здійснення державної незалежності українського народу, та з такою ж мужністю боронили історичне право Укрінської Народної Республіки.

2. Констатуючи тяжкий стан української визвольної політики в сучасний момент, Делегатський З'їзд стверджує, що, помимо зовнішніх і внутрішніх труднощів, відповідальні чинники Державного Центру УНР не занедбають найменшої можливості та нагоди пригадати меморандумами вільному світові про перебування в екзилі Уряду незалежної Української Народної Республіки, окупованої нині вже понад 40 років Москвою, та про імператив її визволення в інтересах європейського і світового миру.

3. Стверджуючи таку жертовну відданість державній ідеї ДЦ У НР та необхідність в продовженні і в майбутньому, закликає З'їзд членство УНДС та все патріотичне українське громадянство свою матеріяльною і моральною підтримкою уможливити Державному Центрі продовжувати цю його діяльність, щоби вона не припинялась навіть при найбільш несприятливих умовах.

4. Глибока економічна та політична криза московського комунізму після 47-літніх експериментів стимулюють українське еміграційне суспільство до ще більш енергійної боротьби з московським окупантам.

5. Присутні на З'їзді сердечно вітають Президію і Центральний Комітет УНДС в Європі, Краєві організації в Англії, Австралії й Німеччині, та при тому стверджують, що за останні майже 8 років велика відповідальність за функціонування ДЦ УНР спала на УНДС. З огляду на це, сьомий З'їзд УНДС в США закликає членство споріднених організацій до співпраці з репрезентантами УНДС у ДЦ УНР, щоб спільними силами провадити визвольну політику в незвичайно несприятливих

для нас міжнародних відносинах і за відсутності найнеобхідності для такої праці матеріальних засобів.

6. Учасники З'їзду з особливим притиском закликають українське громадянство і членство УНДС до чуйності у зв'язку з непогамованим брутальним наступом московського імперіалізму на український народ з метою цілковитого його духовного обезкровлення і навіть фізичного винищення. Фактів такої, згубної для нашого народу, політики окупанта є багато: переслідування національних проявів українського народу під окупацією, переселення української людності з етнографічної території і заселення її чужонаціональним елементом.

7. З огляду на довголітній досвід під окупантом з його рафінованістю і перфідністю винародовлюючої політики, сьогоднішній стан поневоленої України видається все ж таки деяким нашим громадянам, що нібито є наявні певні позитивні осяги українського народу під сучасною окупацією в рамках УССР, мовляв, ради сько і держави українського народу.

Присутні закликають противитися таким твердженням явних і скритих агентів поневолюча нашого народу та відбивати й осуджувати всяку агітацію за концепцію соцреалізму, обмін думками з ріжними культбригадами, яких завданням є створити серед українського суспільства заколот до нового зміновіковства, до фальшивих міражів.

8. Учасники З'їзду закликають всі українські політичні організації та патріотичне громадянство, об'єднатися довкола Державного Центру Української Народної Республіки для співпраці та якнайшвидшого провадження боротьби за визволення поневоленого нині українського народу і відновлення Незалежної Української Народної Республіки.

інж. С. Захвалинський інж. Д. Дмитренко
Голова Делегатського З'їзду Секретар

**

Іван Чесно
Майор Литовської армії.

ДУМКИ БЕЗ ПАТИКІВ

Я одержав листа-статтю майора Литовської армії, Івана Чесно. Зміст цієї статті вважаю за конечне подати до відома нашого громадянства взагалі й інших комбатантів зокрема, як вірець українського патріотизму чужинця. Можна не дивуватися, що сот. Канадської армії, Богдан Панчук, умістив у "Вояцькій Думці", що й він редактує, пасквіль, бож він не був у нашій

армії і не знає всіх деталів тих обставин, чому Головний Отаман Симон Петлюра і Диктатор Євген Петрушевич виїхали за кордон. Щождо автора жалюгідного й каригідного пасквіля, сот. Фр. Запутовича, то він заплямував себе своїм свідомим наклепом — чином новітнього Герострата...

Майор Литовської армії і хоругжий армії УНР, Іван Д. Чесно, скінчив спільну Юнацьку Школу взірцевим муштровиком і другим по успіху. По закінченню школи його було залишено в школі інструктором муштри в іншому відділі. До Литви повернувся вже з табору інтернованих вояків армії УНР у Польщі. Друга світова війна застала його в Литовській армії в ранзі майора. З тих нашіх старшин, що скінчили Спільну Юнацьку Школу разом із майором І. Чесно, в Сполучених Стейтах Америки тепер є майор Отрешко-Арський і майор Навроцький, обидва в Гренд Репіде, Мічіген.

Ген. О. Вишнівський

У серпні 1919 р., у досить критичний день для нашої армії УНР, а зокрема для Залізнично-Технічної дивізії, яка ледве трималася проти масового наступу більшевиків на відтинку фронту Старо-Константинів — Проскурів, я був зв'язковим при штабі дивізії. Стою на дорозі і чекаю на сигнал... знову відступати.

Та раптом, від заходу, у сяєві сонця з'являються на обрії якісь стрункі постаті... По дорозі наближаються один, другий..., десятий..., сотий... Питаю. Відповідаю — УГА.

Гадаю, кожний може уявити собі нашу радість — що й сьогодні знову і знову переживаю незабутнє враження... Здається, заплачу... Тож прийшли нас виручати.

І сьогодні... — боюся, що заплачу старечими слізами, бо ще маю очі і читаю. А читаю ось що:

"У цьому ювілейному році 50-річчя зформування відділу УСС-ів буде д о ц і л ь н и м (моє підкреслення — ГЧ) згадати дещо з останніх історичних подій, що в'яжуться безпосередньо або посередньо з історією колишньої бригади УСС-ів, що була складовою частиною Української Галицької армії в 1918-20 рр... До цього треба ще додати, що наша армія опинилася була тоді без політичного проводу. Диктатор Євген Петрушевич ще в половині листопада 1919 р. виїхав за кордон, до Відня. Незабаром і Головний Отаман Симон Петлюра подався у Польщу, до Варшави. Уряд УНР, значить міністри — роз'їхалися чи розбіглися, шукаючи для себе безпечних місць... Одним словом д е з е р ц і я (моє підкр. ГЧ) провідників і державного апарату..."

Цю і ще багато дурниць написав якийсь

"Сот. Фр. Залутович" у ВІЛЬНОМУ СЛОВІ чч. 37-38 1964 р., і це уміщено на сторінці — ВОЯЦЬКА ДУМКА, — яку "редагує" Богдан Панчук і ще додисує: "Проситься всю українську пресу ці матеріали передрукувати."

На мою, не панчукауську думку, це найбрудніший пасквіль, якого навіть історичний, скоріше, легендарний римський чоботар Пасквіно не зміг би вигадати.

Дезертирував Головний Отаман..., залишив білних "діточок" — УСС-ів... Плачуть "дітки" — УСС-си, хоча... своїх отаманів мають безліч. Плачуть і... біжать...

З нагоди цього 50-річчя не згадуватиму дальших усусусівських "заходів" — багатьом це добре відомо.

Е п і л о г (за словами автора та редактора В. ДУМКИ): "...А 10-го травня 1920 р. на полях між с. Нижня Кропивна і м. Райгородком остання бойова частина УГА, отже останні відділи колишньої 1-ої бригади УСС, 3-ої бережанської і 7-ої львівської, — склала перед поляками зброю.

Капітуляція відбувалася зовсім спокійно і поважно (моє підкрес. І. Д.), без особистих пошикень. При капітуляції було приблизно 300 стрільців, кілька десятків, а може й сотня, ріжників старшин, обози, яких 500 підвод і всякої іншої військового майна."

Та це ж майже більше, як біля Тернопілів у старенкій Греці!

Я належу до ОбВУА... І сьогодні я чую від частини цього Об'єднання твердження..., що ОТАМАН в дезерції!!!!

Що ви сказали?!

Мій ОТАМАН! — за якого я, — литовець, — ще й сьогодні пішов би у вогонь і в воду. Знущаєшся ви над мосю найкращою вірою у мій найкращий ІДЕАЛ — моєго ОТАМАНА!

Я ж однаково зо всіма моими братами — не по крові, а по світлій ідеї — терпів недолю у походах, потім знущання в Ланцуті, Вадовицях, Каліші... І чекав, чекав..., коли мій Отаман покличе мене до бою за мою, литовським серцем улюблену УКРАЇНУ!!! — мою другу Батьківщину. А я ж мав багато обов'язків для своєї першої батьківщини — Литви...

І ніяка приваба білогвардійців, червоноармійців чи пілсудчиків, ані страшний тиф не могли порушити мої віри у мій ідеал — моєго Головного ОТАМАНА.

Там-же, за брудним пасквілем є "заклик до бувших воїнів", а далі, наприкінці ще закликається: „...Чергове завдання в сіх без війни, ще цього року, де тільки можна, спільно злучитися разом з громадянством для відсвяткування 50-ліття найстаршої нашої формaciї

УСС-ів..., бо кличе нас одна мета — Служба Україні!"

Яка це "служба", коли така брудна тенденція й громадянство притягнути до окликування найідеальнішого ВОЖДЯ дезертиром?! Чи ви, панове, запутовиці та панчуки, маєте хоч кріхітку глузду, або хоч трохи пошану хоч би до себе — бувших УСС-ів?... Ні. І тому, я гадаю, шануючи себе українське громадянство не прилучиться до вашого ілюзорного заклику.

Бувайте... Я повернусь до вас тільки тоді, коли ви засудите запутовичів, панчуків та ім подібних, — усіх, що прилучилися до бруднішої провокації окликання нашого ВОЖДЯ дезертиром.

Іван Д. Чесно, хорунжий
Кол. інструктор Спільноти Юнацької Школи
лицар Всінного Хреста.

**

В ОБОРОНІ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ І ЧЕСТИ СВ. ПАМ. СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Від Центрального Комітету Вшанування
Пам'яти Симона Петлюри в Америці.

Не перший раз вороти української державності систематично і послідовно намагаються очорнити і зневажлити св. постать Симона Петлюри, Головного Отамана Військ Української Народної Республіки, нашого Національного Героя і творця та Голову Української новітньої Держави.

Для всіх українців, незалежно від їх політичних переконань чи релігійної принадливості, Симон Петлюра є СИМВОЛ боротьби українського народу за свою державність, а тому зневага Його св. пам'яти є зневагою всього українського народу.

Перед нами новий випад, що з'явився в Паризькому ілюстрованому тижневику — "Парі-Матч" (ч. 822 з 9 січня 1965 р.), де вміщено репортаж про сучасного французького вченого, що ніби походить з України, д-р Гальперна. У репортажі журналу "МАТЧ" на стор. 20-й є така фраза: "Ah! c'était le temps de l'hetman Petlioura, grand massacreur de juifs..." — "ГЕТЬМАН ПЕТЛЮРА ВЕЛИКИЙ ВВИВНИК ЖИДІВ".... Наведений в журналі закид є неправдою і цілком безпідставний, що вже не раз було доведено ріжними публікаціями у вільному світі.

Президія Комітету звертає увагу на дві з таких публікацій, а зокрема на публікацію, що вийшла з під пера відомого французького публіциста Аллена Дерона (жидівського походження, Александра Роземберга родом з України) в обороні Симона Петлюри під назвою:

ALAIN DESROSSES "LE PROBLÈME UKRAINIEN et SIMON PETLURA — LE FEU ET LA CENDRE" — Nouvelles Editions Latines—Achevé d'imprimer le 29 mars — 1962, 22 Rue de Nemours, Rennes, Paris, France, —

і друга публікація, це ряд опублікованих документів, які стверджують, що Симон Петлюра, як Головний Отаман Армії УНР в той час, боровся проти погромів і погромщиків: Material Concerning Ukrainian — Jewish Relations during the Years of the Revolution (1917-21). Collection of Documents and Testimonies by Prominent Jewish Political Workers. Munich, Germany, 1956.

Закид з боку французького вченого, вміщений у відомому на уесь світ журналі "МАТЧ" є великою і безпідставною образою для св. пам. Симона Петлюри, Голови Директорії Української Народної Республіки, що була проголошена Четвертим Уверсалом Української Центральної Ради 22 Січня 1918 р., і Актом Українського парламенту (Трудовий Конгрес) в Києві 22 січня 1919 р., про злуку усіх земель в Одну Соборну Державу — Українську Народну Республіку, що 46 і 47 роковини тих історичних Актів українці у вільному світі відзначають зараз. Так само цим закидом на адресу нашого Національного Героя нанесена образа всьому українському народові.

Українці ще не забули провокаційно-образливих виступів перед кількома роками, що мали місце у Франції в Парижі, телевізійна програма в Монреалі — Канада і перед двома роками — карикатура вміщена в "Нью-Йорк Геральд Трібюн" в 22 березня 1962 року, як передрук з голландської газети: "Ал'гемен Ганделсблат, Амстердам..."

А тепер фраза кинута д-ром Гальперном в обличчя всьому українському народові є найбільшою і безпідставною образою св. пам. Симона Петлюри, який був замордований 25 травня 1926 р. Шварцбартом на вул. Расін у Парижі з наказу комуністично-червоної Москви — ворога всього цивілізованого світу. Вибраний Гальперном закид є НЕДОСТОЙНИЙ культурної людини, що не робить йому чести, як французькому науковцеві.

З досвіду знаємо, що тільки одностайний, організований і масовий та гідний виступ українського патріотичного суспільства у вільному світі в обороні честі св. пам. Симона Петлюри і нашої історичної Правди — може покласти край провокативним випадам наших ворогів на майбутнє.

Тому Президія Комітету закликає всіх українців у вільному світі, а зокрема Краєві організації і установи: Український Конгресовий Комітет в Америці — УККА, Комітет українців Канада — КУК, наукові установи:

УВАН в США, УВАН в Канаді, НТШ в Америці, НТШ в Канаді, наукові установи і науковців у вільному світі; також братні Союзи і Т-ва: Український Народний Союз, Український Робітничий Союз, Українську Народну Поміч, всі політичні, громадсько-суспільні організації і товариства, комбатанські і молодечі та жіночі організації, як рівнож індивідуально українських науковців, професорів, інженерів і вчителів, які викладають в школах, а зокрема у Високих Школах — Університетах Америки, Канади, Південної Америки, Австралії і в Європі — НЕГАЙНО і РІШЧУЧО запротестувати на уесь світ проти закиду, що з'явився у французькому журналі.

Протести надсилати всіма мовами на адресу директора журналу "МАТЧ" в Парижі, що тут подаємо, а копії протестів пересилати на адресу Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі.

В надії, що українське суспільство у вільному світі гідно зареагує проти нової провокації ворогів нашого народу, Президія Комітету пересилає усім найкращі побажання з нагоди Свята 22 січня, — 47 роковини Незалежності і Самостійності та 46 роковини Соборності Української Держави — Української Народної Республіки.

**О. Загродський, Генерал-Полковник
Голова Комітету**

**Д. Бакум, Піполковник
Секретар**

Adress: Bibliothèque Ukrainienne
Symon Petlura,
24, Rue de la Glaciere.
Paris (13), France.

Adress: Mr le Directeur de "Paris Match"
51, Rue Pierre Charron.
Paris 8, France.

**

АКТИ

Від Редакції: Подаємо в оригіналі акти до історії Південно-західної Росії 1657-1659 рр., за часів гетьмана Івана Виговського, який загинув у 1664 році — 300 років тому.

Акти, относящиеся к истории южной и западной Росии том 4, 1657-1659 года, С. Петербург, в типографии П. А. Куліша, 1863 р.

Стор. 197. Письма наказного гетмана Войска Запорозского Григорія Гулятинского к Нежинскому наказному полковнику Кобилетскому с известиями о военных действиях и с военными распоряжениями.

1 лист. Мне многомилостивий пане Григорий Кобилетский, полковник наказний Нежинский!

Как многажды писал есм до вашей милости,

своєї відповідальності перед історією України, бо з продовжувачами лицарських дій своїх батьків.

З'їхалося це покоління, щоб 1) згадати і вшанувати пам'ять усіх тих, що поклали своє життя на жертовник Батьківщини на рідних землях, і тих, що спочили на цвинтарях чужини, пронісши ідеї визвольної боротьби через півстоліття; 2) віддати поклон тим, що залишилися вірні великим ідеям УНР, розсіяні по цілому світі; 3) засвідчити, що воно, друге покоління, виховане на чужині, залишається вірним ідеям своїх батьків.

Іхню віру зміцнюює факт продовження боротьби, започаткованої в 1917 році, нашим народом за своє історичне право на вільне і незалежне життя.

Присутніми на цьому З'їзді були: Президент УНР в екзилі М. Лівицький, Віцепрезидент М. Степаненко, Голова Представництва ВО УНРади в США І. Крамаренко, Архиєпископ Мстислав, Протоієрей Ю. Сікорський та інші відомі діячі громадських і військових організацій.

Після радісних привітань і промов, З'їзд зайнявся тематикою організаційних справ і завданням Організаційного Комітету ініціаторів З'їзду.

Резолюції Першого З'їзду другого покоління еміграції УНР, ухвалені 2 жовтня 1968 р.

1. З'їзд вшановує світлу пам'ять Головного Отамана Симона Петлюри і учасників визвольної боротьби, що життя віддали за ідеали національної і соціальної свободи, покладені в основу УНР, створеної взлею українського народу.

2. З'їзд вітає учасників визвольного руху, донині вірних принципам та ідеалам, що покликали їх до боротьби 50 років тому, і запевнює: доложити всіх зусиль, щоб зберегти і передати майбутнім поколінням славну пам'ять і традиції величної епохи відродження України на початку ХХ-го століття.

3. З'їзд пересилає свій палкий привіт і вислови подиву українським патріотам, що на Батьківщині борються за ідеали свободи і незалежності та національні права українського народу.

4. З'їзд вітає насея і репрезентанта ідей УНР: Державний Центр і Президента УНР в екзилі, та всі політичні і громадські організації, що їх підтримують, а зокрема Товариство прижильників УНР, і сприяння Українській Національній Раді.

5. З'їзд протестує проти політичного терору скупаційного московсько-советського режиму, жертвами якого падають діячі молодого покоління в Україні.

Адреса редакції журналу:

■ Iwanukup, 526 E. 12th St., New York, N. Y. 10009

6. З'їзд засуджує брутальну агресію Советського Союзу проти Чехословаччини і висловлює свою солідарність із чеськими і словацькими борцями за волю і незалежність.

7. З'їзд поширює Організаційний Комітет: продовжувати задуми і плани ініціаторів з'їзду.

8. З'їзд вважає, що Організаційний Комітет, складений з діячів молодої генерації, має закликати всіх, незалежно від політичних переважань і організаційної належності, нащадків учасників визвольної боротьби: аналізувати, зберігати і передавати для історії факти і матеріали з епохи визвольної боротьби.

9. Комітет має також закликати їх до діяльної участі в нинішньому етапі української визвольної ажії, щоб у звязку з сучасними визвольними процесами на Батьківщині і відповідно до потреб і вимог сучасної дійсності в Україні і в світі, спричинитися до відновлення суверенної і народоправної Української Держави, що 50 років тому була створена у формі УНР.

ПРЕСОВИЙ ФОНД

I. Дмитрів \$ 2.00, С. Чернявський 1.00, І. Лютий 2.00, А. Самосій 3.00, о. П. Шпірук 5.00, М. Олексій 2.00, В. Падалка 1.00, К. Бризгун 2.00, І. Кіріченко 4.00, П. Проданчук 12.00, В. Клокік 1.00, В. Задєяний 10.00, І. Гаевський 2.00, М. Каплистий 2.00, Др. І. Мосійчук 2.00, В. Яновський 1.00, І. Драбатій 4.00, А. Валійський 2.00, І. Гнойовий 2.00, В. Дмитрюк 2.00, М. Савченко 14.00.

ДОПОМОГОВИЙ ФОНД

А. Самосій \$ 2.00, М. Олексій 4.00.
Усім жертвам широ дякуємо.

Редакція

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ І ЧИТАЙТЕ

дво місячник

„ТРИЗУБ”

10 рік видання

Орган Української
Національно-Державної Думки
Видас Укр. Національно-Державний
Союз (УНДС) в США.

Редакція Колегія.

Річна передплата \$ 3.00.

Передплату приймають Відділи УНДС,
а також і фінанс. референт, під адресою:
Mrs. E. Zubenko, 330 E. 15th St.,
New York, N. Y. 10003